Anul XV. **Decemvrie 1925.** **Nr. 12.**

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ.

— APARE LUNAR —

SUB PATRONAGIUL

I. P. S. SALE ARHIEPISCOP ŞI MITROPOLIT **NICOLAE.**

CUPRINSUL:

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA: SIBIIU, STR. MITROPOLIEI Nr. 32.

SIBIIU. — 1925.

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.

Anul XV. Decemvrie 1925. Nr. 12.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

Abonamentul: Pe un an 140 Lei. Pe o jumătate de an 70 Lei.
Un număr 15 Lei.

„Ingerii cu păstorii mărescl"...

Intr'o biserică pentru apostolatul căreia idealul spiritualizării vieţii omeneşti nu este numai o teorie platonică şi o formulă oficială, rostită patetic de pe amvon sau de pe catedră, solidaritatea afirmată în cuvintele de mai sus, trebuie să devină fără întârziere o realitate de mari dimensiuni în viaţa noastă pastorală.

Păstorul care-şi poate fixa rosturile slujbei lui în infinita armonie a lumii nevăzute, păstorul care se poate pune în comuniune intimă cu puterile supraomeneşti care călăuzesc şi inspiră vieaţa, păstorul care îşi va putea înălţa fiinţa lui pe planul august al unei intense spiritualităţi, este păstorul ideal pe care l visează creştinătatea în orice veac şi în orice loc.

Mentalitatea profundă a mediilor în care este chemat azi să activeze duhul pastoral inspirat de Evanghelie, confiscă de cele mai multe ori energiile lui spirituale, menite să elaboreze o conştiinţă creştină şi o personalitate misionară. Aleşi din straturi sociale evident diferenţiate sufleteşte, păstorii bisericii noastre trebuie să se unifice în jurul unor comune şi intangibile datorii spirituale. Contactul permanent cu realităţile invizibile poate ajuta esenţial această unificare de conştiinţă, şi în latura contemplaţiei pure şi în latura realizărilor practice şi solide ale idealului religios în lume.

*«**Ingerii cu păstorii măresc!**»....*

Păstorii vor trebui să fie întrupări de curăție îngerească pentruca rugăciunea lor să fie într'adevăr o putere influentă, vastă și fecundă. Vieața lor nu mai poate rămâne robită oportunismelor materiei și impurităților păcatului. Altfel, adorația lor rămâne simulacru, fariseism și auto înșelare. Ci ea trebue să fie revărsare de prisosuri spirituale, expresie de idealitate reală și rod al unei profunde experiențe morale. «Ingeri în trup» este realizarea celei dintâi faze a chipului pastoral.

*«**Ingerii cu păstorii măresc!**»....*

Atmosfera vieții omenești atât de vițiată de trivialitățile păcatului multiplu trebuie purificată prin adierile unui suflet care și primenește continuu puterile lui din valul de spiritualitate al lumii nevăzute. Păstorii sunt chemați să aerisească atmosfera vieții de toate zilele, mediocrizate de agitația instinctelor. A te izola și a te dezinteresa aristocratic de dezordinele care forfotesc amenințătoare în jurul tău, preocupat numai de propriile tale năzuințe și desăvârșiri, este o groaznică eroare morală. Perfecțiunea pe care crezi că ai putut-o realiza prin acest exil voluntar și egoist în lumea individualismului tău, e iluzorie, e chiar o imperfecțiune. Adevărata perfecțiune e militantă. Omul superior e prin definiție un propagandist al superiorității la care a ajuns el și nu are odihnă până nu o vede generalizându-se în cercuri cât mai largi. Superioritatea morală este universalistă chiar dacă ea are în perspectivă boicotul, impopularitatea și martirul.

*«**Ingerii cu păstorii măresc!**»....*

Din refugiul meditațiilor tale solitare, trebuie să ieși pe arena vieții tumultoase și stridente cu toată muniția ta de puteri spirituale, ca să dezarmezi pasiunile care prind în convulsiunile lor mortale ființa omenească. Numai acesta poate fi senzul retragerii din vălmășagul lumii și al tuturor profanărilor ei. Hristos nu s'a întrupat ca să trăească în turnul de fildeș al prezumțiunii și al incomparabilei Sale înălțimi spirituale. Urca în munte ca să se roage. Dar cobora apoi între oameni ca să-i în-

veţe, să-i vindece şi să-i învieze. Singurătatea Lui era o neîntreruptă preparaţie de luptă. Să cânţi imnuri de slavă cu îngerii în ceasurile tale de popas sufletesc, de contemplaţie, de sbor în nemărginire; dar să nu uiţi că pe linia comună şi orizontală a vieţii pământeşti sunt atâtea suflete care aşteaptă să aterisezi ca să le luminezi cu stropii de lumină pe care i-ai sorbit în înălţimea gândului şi în avânturile simţirii tale....

De-asupra peşterii din Betleem — în care se născuse Fiul lui Dumnezeu, slavosloviau îngerii! In preajma ei îşi păziau păstorii oile ascultându-i.

Când păstorii se vor inspira din cântarea îngerilor îşi vor priveghia cu mai multă iubire turmele lor şi vor descoperi mai repede cu ele drumul spre Hristos.

In orice beciu, în orice casă săracă, în orice loc şi în orice timp se poate naşte o întrupare superioară de suflet.

Dar numai îngerii te pot călăuzi şi apropia de asemenea întrupări.

Cercetaţi lumea mare, sărmană şi amărâtă, iubiţii mei fraţi întru păstorie! Veţi afla în ea fiinţe mai aproape de Dumnezeire, decât în lumea trufaşe, meschină şi pretenţioasă a palatelor. Aceia sunt nădejdea omenirii. Cu ei veţi cuceri Impărăţia lui Dumnezeu. Cu ei vă veţi face întrarea în vecinicie.

Ce bogat al vremii ar fi putut crede că într'o iesle anonimă s'a născut Fiul lui Dumnezeu în lume!... Milioane de fii ai lui Dumnezeu pentru care s'a născut Hristos, îşi aşteaptă păstorii mânaţi de îngeri spre el ca să primească vestea mântuirii. Nu i lăsaţi să vă aştepte prea mult! Vor pieri de desnădejde!

«Ingerii cu păstorii măresc!»....

Păstorii au îngenunchiat în peşteră, lumea îi aşteaptă ca să îngenunchie şi ea. Ieşiţi din bisericile voastre! Lumea s'a risipit de lângă altare. Se îmbulzeşte la uşile teatrelor, şi cinematografelor! Aduceţi-o din nou la Hristos, în faţa altarelor Lui euharistice, şi la datoriile ei de sfinţenie.

Ingerii cântă! Predica voastră trebuie să fie ecoul cântării lor.

Duceţi-vă voi mai întâi la Hristos! Atunci veţi putea isbuti să smulgeţi şi lumea din capiştile multiple ale huzurului modern! Atunci vom putea cânta în cor cu entuziasmul vibrant al unui adevărat triumf:

«Ingerii cu păstorii măresc!»....

Prof. *Dr. Gr. Cristescu.*

Istoricul sinodului ecumenic dela Niceea.

(Urmare).

Hotărârea luată cu privire la Meletieni fu generalizată într'unul din canoanele sinodului, cum vom expune mai pe urmă.

Pentru a completa informaţiunile date în această scrisoare sinodală asupra actelor sinodului, va fi util să analizăm scrisorile pe care le-a trimis împăratul Constantin diferitelor Biserici.

Cea dintâi scrisoare este adresată episcopilor cari nu putuseră asista la sinod; el nu face în ea pomenire decât despre cestiunea pascală. «Am crezut că principala îngrijire ce trebue a lua era de a face astfel, ca fiii preafericiţi ai Bisericii sobornicești să fie uniţi prin legătura unei aceleeaşi credinţe, a unei carităţi sincere. Insă eu nu puteam ajunge acest scop, decât dacă toţi episcopii aveau aceleaşi simţeminte; deaceea am adunat cel mai mare număr de episcopi ce mi-a fost cu putinţă, şi am asistat la adunarea lor ca unul dintre voi. Căci nu pot ascunde bucuria mea că sunt ca şi voi, servitor al lui Isus Cristos.

«Cestiunea ce priveşte celebrarea Serbătorii Paştilor fiind apoi agitată, s'a judecat cu un glas că era foarte cuviincios ca ea să fie celebrată în aceeaşi zi în toată întinderea Bisericii. S'a crezut că ar fi o practică nedemnă de sanchitatea bisericii, de a solemniza după obiceiul Jidovilor cari au mânile pângărite. Ascultaţi cu bucurie de acest ordin. Căci ceea ce este ordonat de sfinţii Episcopi în Sinoade, nu e ordonat de cât din voinţa lui Dumnezeu».

Aplicarea decretelor dela Niceea relative la Meletieni dând ansă la unele turburări, Constantin scrise bisericilor din Egipt spre a confirma hotărârile sinodului şi a îndemna pe episcopi să le observe. El scrise în deosebi *Bisericii soborniceşti din Alexandria* spre a-i notifica hotărârile sinodului împotriva lui Arie. El arăta atâta zel împotriva acestui eretic, încât el porunci, sub

pedeapsă de moarte, să i se arză cărţile. Arie, zice el, este tot aşa de vinovat ca şi Porfiriu, autor al unor lucrări nedemne împotriva religiunii, scrieri cari s'au învrednicit de soartea pe care o meritau şi cari au fost nimicite. Constantin, spre a aşeza o pace completă în Biserică, ar fi voit să pună capăt schismei lui Novaţian, care avea încă adepţi Episcopul lor era un anumit Acesie. Constantin lăsând să-l cheme în sinod el merse. Când simbolul fusese promulgat şi când hotărâseră decretul asupra celebrării Paştilor, Constantin întrebă pe Acesie, dacă cumva ar primi pe unul şi pe altul. Cu siguranţă, eu le primesc, răspunse episcopul schismatic, şi aceste decisiuni sunt apostolice. Atunci, adause Constantin, pentru ce rămâi despărţit? Acesie intră în lungi amănunte asupra motivelor schismei sale care exista de pe vremea domniei lui Decie, şi pretindea că nu toţi *Căzuţii* puteau aştepta dela Biserică o iertare pe care ea nu putea să le-o dea. «Voi voiţi să mergeţi în cer singuri şi fără ajutor, răspunse Constantin. Ei bine, aşezaţi scara şi suiţi-vă».

El nu mai atribuia importanţă căpeteniei unei secte care nu mai avea de loc aderenţi.

După ce a terminat cestiunile credinţii şi unităţii Bisericii, sinodul a adoptat legi sau canoane spre înbunătăţirea moravurilor. Câţi-va episcopi făcură propunerea să se oblige episcopii, preoţii şi diaconii a se despărţi de femeile lor după hirotonisire, şi a trăi in celibat. Episcopul Pafnutie se ridică cu putere împotriva acestei propuneri. Acest personaj vrednic de respect, crescut din copilăria sa într'o mănăstire nu fusese niciodată căsătorit. Meritele sale il învredniciră să fie ales ca episcop al unui oraş din Tebaida de Sus. Minunile sale il făcuseră renumit. El mărturisise pe Isus Cristos în decursul persecuţiunii si i se scosese un ochiu. Constantin îl avea în deosebită veneraţie; dispunea să vie des la palat, şi săruta cu mult respect cicatricele glorioaselor sale rane.

După ce a fost propusă legea cea nouă a celibatului, şi dupăce fiecare episcop a fost consultat, Pafnutie se ridică in mijlocul adunării, şi cu glas înalt, striga: «Nu trebuie să se pună un jug atât de greu clericilor, nici preoţilor; căci nunta e cinstită şi patul nupţial neprihănit; că o prea mare asprime ar putea fi vătămătoare bisericii; că nu toată lumea e în stare a păzi o înfrânare atât de perfectă; şi că femeile n'ar păzi poate castitatea. El numia castitate nunta făcută după legi; că era de

ajuns ca ceice fuseseră admişi în cler, să nu se mai însoare a doua oară, după vechea tradiţiune a Bisericii, fără să se oblige cei ce se însuraseră fiind laici a-şi părăsi femeile».

Cuvintele lui Pafnutie făcură cu atât mai bună impresie cu cât el era în genere cunoscut pentru curăţenia moravurilor sale. Sinodul s'a luat unanim după sfatul lui. S'a lăsat libertatea acelora cari, după hirotonisirea lor, ar fi voit să se despartă de femeile lor şi să trăiască în celibat. Nu era rar atunci să vezi persoane bisericeşti ridicându-se la această perfecţiune.

Conform cu vechea tradiţiune a Bisericii, episcopii puteau aşadară să trăiască cu femeile lor, ca şi preoţii şi diaconii; dar nici unii nici alţii nu puteau să se căsătorească în urma hirotonisirii lor, afară dacă părăseau slujba.

Canoanele, adoptate de sinodul din Niceea, sunt în număr de douăzeci. Noi le dăm însoţindu-le de scurte explicări.

1. Dacă cineva în boală de către doctori s'a hirurgisit, sau de către barbari s'a tăiat, acesta rămâne în cler; iar dacă vre-unul sănătos fiind s'a tăiat pe sineşi, acesta în cler cercetându-se, se cuvine a înceta. Şi de acum înainte nici unul dintre cei de acest fel nu trebueşte a se înainta, precum acesta este prea arătat că s'a zis pentru cei ce întrebuinţează lucrul şi cari îndrăznesc pre sine a se tăia. Aşa, dacă careva de către barbari, sau de stăpâni s'au scopit, iar almintrelea s'ar afla vrednic, pre unii ca aceştia îi primeşte în cliros canonul.

Erau fanatici cari se dedau împotriva loruşi la întreprinderile criminale pe care le osândeşte sinodul; ei formau o sectă care făcea din scopire o lege. Adepţii trebuiau să ciuntească pe ucenicii lor şi pe toţi bărbaţii peste care puteau să se facă stăpâni. Aceşti nebuni se numeau valesieni. Poate că sinodul avea în vedere pe aceşti sectari în primul canon, pe care îl decretă. Se poate crede şi că el nu voia ca lumea să se autorizeze pe exemplul sfinţilor episcopi cari hirotonisiră pe Origen; şi că el a crezut folositor să puie, prin hotărârea sa, un capăt discuţiilor, care avuseseră loc cu privire la acest subiect.

2. Fiindcă multe sau de nevoe, sau almintrelea nevoiţi fiind oamenii, s'au făcut afară de canonul bisericesc, în cât oamenii din viaţa păgânească viind acum la credinţă şi în puţină vreme catehisându-se, îndată la baia cea duhovnicească se aducea şi îndată ce se boteza se aducea la episcopie, sau la preoţie. Bine s'a socotit a fi de acum înainte, ca nimic de acest

fel a se face, fiindcă şi timp trebue celui ce se catechiseşte şi după botez mai multă cercare; că lămurită este apostoliceasca scriptură ce zice, nu de curând sadeţi (neofiţi), ca nu mândrindu se să cadă în osândă şi în cursa diavolului; iar dacă, dupăce au trecut timp, s'ar afla vre-o greşală sufletească pentru fapta aceia şi s'ar vădi de către doi sau trei martori, unul ca acesta să înceteze de la cliros. Iar cel ce ar face afară de acestea, că împotriva marelui sinod obrăsnicindu-se, acesta se va primejdui despre cler.

3. A oprit desăvârşit marele sinod, nici episcopului, nici presviterului, nici diaconului, nici măcar vre-unui din cei ce sunt din cliros, a-i fi cu putinţă să aibă împreună locuitoare muere; afară numai decât maică, sau soră, sau mătuşă, sau de singure feţele acelea cu care ar putea scăpa de tot prepusul. (Iar cel ce ar face afară de acestea va fi în primejdia de a-şi pierde vrednicia).

4. Episcopul mai vârtos se cuvine a se aşeza adică de către toţi cei ce sunt în eparhie; iar de va fi greu una ca aceasta, sau pentru nevoia ce sileşte, sau pentru depărtarea călei, fără sminteală trei împreunându se, împreună alegători făcându se şi cei ce sunt de faţă şi împreună învoindu-se prin scrisori, atunci să se facă hirotonia. Iar tăria celor ce se fac, să se dea Mitropolitului în fiecare eparhie.

Acest canon dovedeşte că împărţirile teritoriale ale imperiului fură, începând dela sinodul din Niceea, aplicate Bisericii. Aceasta fu împărţită în provincii, cum era imperiul, şi episcopul oraşului capitulă a provinciei sau metropolei era numit mitropolit şi investit cu o anumită jurisdicţiune asupra celorlalţi episcopi ai provinciei.

Provinciile încă fură grupate în jurul patriarhatelor, cum vom vedea din canonul al şaselea.

5. Despre cei ce se fac achinoniţi (neîmpărtăşiţi) ori din cei din cliros ori din cei din tagma mirenească, de către Episcopii fie cărei eparhii să se ţie socotinţa, după canonul ce zice, pe cei de către alţii lăpădaţi, de alţii să nu se primească. Însă să se cerceteze, nu cumva din micşorarea de suflet, sau din vre'o filonichie (prigonire) sau din vre-o astfel de necuviinţă a episcopului, s'au lăpădat din aduuare. Deci, ca aceasta să ia cuviincioasă cercetare, s'au socotit că este bine, în fieşte carele an la fie care eparhie de două ori în an să se

facă şi se cade ca de obşte toţi episcopii eparhiei adunându-se la un loc, întrebările de astfel să se cerceteze şi aşa ca cei cu dovadă au greşit episcopului, cu cuvânt achinoniţi (scoşi dela împărtăşeală) de către toţi se vor socoti a fi, până când obştea episcopilor va socoti pentru dânşii a face o hotărâre mai iubitoare de oameni. Iar sinoadele să se facă, unul adică mai înainte de postul mare, ca toată mişcarea de suflet stricându se, darul curat să se aducă lui Dumnezeu; iar cel de al doilea, pe la timpul toamnei.

Sinodul concentra în felul acesta conducerea bisericească a fie cărei provincii în însaşi provincia; şi această conducere era sinodală, ca şi cea a Bisericii întregi, a cărei singura reprezentare legiuită era sinodul ecumenic.

6. Obiceiurile cele din început, ţie-se, cele în Egipt şi în Libia şi în Pentapoli ca episcopul ce este în Alexandria să aibă stăpânire peste toate acestea; fiindcă şi episcopului ce este în Roma, aceasta este obicinuită. Aşişderea încă şi în Antiohia şi în celelalte eparhii să se păzească întâietatea Bisericilor şi de obştea acea fie arătată, dacă cineva fără de socotinţa mitropolitului s'ar face episcop, unul ca acesta marele sinod a hotărît a nu se cuveni a fi episcop. Însă dacă cu obşteasca alegere a tuturor bine cuvântată fiind şi după canonul bisericesc, doi sau trei, pentru a loruşi prigonire ar grăi împotrivă, ţie-se hotărârea celor mai mulţi.

Ultima parte din acest canon dovedeşte că se tracta mai ales în cea dintâiu, despre dreptul de hirotonisire pe cari vechi obiceiuri îl atribuiseră episcopilor celor mai mari scaune. Bisericile, întemeiate în epoca apostolică fuseseră centre de evanghelizare, şi episcopii acestor Biserici hirotoniseră episcopi pentru ţările de curând convertite la credinţă, de ei s'au delegaţii lor. Egiptul, Lybia şi Pentapole primiseră astfel totdeauna episcopi din Alexandria, de unde le venise credinţa. Meletie tăgăduise dreptul Bisericii din Alexandria; dar sinodul îl recunoscù şi îl consacră. Meletienii obiectau fără îndoială că acesta era un obiceiu abusiv, dar sinodul răspunse că nu era un abuz, fiindcă un obiceiu analog există în ce priveşte Roma, Antiohia şi alte eparhii. Ca şi episcopul Alexandriei, cel din Roma avea dreptul să hirotonească episcopii oraşelor numite *suburbicare*. Aceste oraşe formau ceeace se numea *teritoriul roman* adecă Italia meridională cu insulele Sicilia, Corsica şi Sardinia. După

un vechiu obiceiu, analog cu cel care exista în Egipt, episcopii Romei hirotoneau episcopii acestui teritoriu, care primise credinţa dela Biserica lor. La Antiohia domnea un obiceiu analog

Aceste obiceiuri au fost confirmate pentru scaunele celor trei mari capitale ale imperiului: Roma, Alexandria, şi Antiohia. Aceasta a fost originea patriarhatelor. Dar, alături de capitalele mari existau capitale secundare care ţineau locul de mijloc între ele, şi metropole. Astfel erau oraşele Efes, Caesarea în Cappadocia, Heraclea în Tracia, Cartagena în Africa occidentală.

Episcopii acestor capitale secundare se bucurau de o mai înaltă autoritate decât simplii mitropoliţi; mai mulţi dintre ei primiră titlul de exarhi. Alţii, ca cel din Salamina, în Cipru, erau întâii episcopi ai unor biserici autonome, independente de patriarhate şi de exarhate, şi cari se numiau de aceea *acefale*. Toate obiceiurile stabilite fură de o potrivă respectate de sinodul din Nicea, care baza regimul guvernamental în Biserică pe sinodul provincial. Autoritatea patriarhilor, a exarhilor şi a altor primi episcopi se mărginea la dreptul de a da hirotonisirea episcopilor din Bisericile, fiice ale celeia, pe care o administrau ei. Cu timpul, patriarhii şi exarhii obţinură oare-cari alte perogative.

Sinodul din Nicea nu intră în amănuntul drepturilor şi obiceiurilor. El declară numai că canonul său asupra organizaţiunii provinciale lăsa intacte obiceiurile consacrate de timp.

El nu puse decât într'un mod general bazele patriarhatelor, care fuseseră explicit constituite de către sinoadele ecumenice următoare, care desvoltară idea sa de a aplica la organizarea exterioară a Bisericii împărţirea teritorială a imperiului.

Episcopul din Ierusalim merita un loc special în ierarhia bisericească, nu din cauza însămnătăţii oraşului, care îşi pierduse până şi numele, ci din cauza amintirilor care se legau de el. Canonul al şaptelea i-a fost consfinţit

7° Fiindcă obicei şi tradiţie (predanie) veche s'au apucat a se ţinea, ca episcopul Eliei să se cinstească, aibă-şi urmarea cinstei; păzindu-se dregătoria sa cu mitropolia.

Metropolitul Palestinei era episcopul din Caesarea, capitala provinciei. Canonul al şaptelea din Nicea poate fi considerat ca originea patriarhatului din Ierusalim, în acel înţeles că el făcu legală onoarea esceptională şi independenţa, de care se bucura. după un obicei apostolic.

8° Pentru ceice se numeau pre sineşi curaţi cândva, iar viind către catoliceasca şi apostoleasca Biserică, au socotit sântul şi marele sinod, ca hirotesindu-se ei, apoi să rămâie în cliros. Însă mai întâiu de toate, acestea se cuvine a o mâturisi ei în scris, că se vor învoi a urma dogmelor catoliceşti şi apostoleşti; adecă cu cei însoţiţi prin a doua nuntă a se împărtăşi şi cu ceice în vreme de goană au căzut; pentru cari şi timp s'a rânduit şi vreme s'a hotărât, ca ei să urmeze întru toate dogmelor catoliceştei biserici. Deci ori unde s'ar afla, ori prin sate, ori prin cetăţi, numai ei singuri hirotonisiţi cei în cliros, vor fi întru aceiaşi schimă (chip); iar unde ar fi episcop al catoliceştei Biserici şi ar veni oarecari este arătat cumcă episeopul Bisericii va avea dregătoria episcopului, iar ceice se numeşte episcop de către ceice se zic curaţi, va avea cinstea presbiterului, afară de nu cumva i s'ar părea episcopului însuşi al împărtăşi şi de cinstea numelui. Şi dacă aceasta nu-i va plăcea lui, va socoti un loc de horepiscop, ori de presbiter pentru ceice se socoteşte negreşit a fi în cliros; ca să nu fie două episcopii în cetate.

Acest canon dovedeşte o mare blândeţe faţă de Novaţieni şi dă a se înţelege, că dacă în Biserică lumea dojenea, cu dreptate, escesiva lor asprime, ei nu se confundau totuşi cu ereticii cari căutau să denatureze învăţăturile Bisericii. E sigur, că printre Novaţieni, existau persoane de o mare sfinţenie, ca monahul Eutychianus. Sinodul au fost de credinţă că le datoreşte consideraţiuni şi că ei erau demni să facă parte din Biserică.

9°. Dacă oare care fără cercetare s'au produs presviteri, sau cercetându-se şi-au mărturisit păcatele lor şi mărturisindu-se ei, afară de canon pornindu se oameni asupra unor ca acestora şi-au pus mâna, pe aceştia canonul nu îi primeşte, că pe neprihănirea o apără catoliceasca Biserică.

10°. Câţi dintre ceice au căzut s'au prohirisit (adecă s'au hirotonisit) prin neştiinţă sau şi mai nainte ştiind ceice îi au prohirisit, aceasta nu face sminteală canonului bisericesc, căci cunoscându-se se caterisesc.

11°. Pentru ceice şi-au lăpădat credinţa fără de silă, sau fără de luarea averilor sau fără de aşa primejdie, sau ceva de acest fel, care s'au făcut sub stăpânirea lui Liciniu. Au socotit sinodul, deşi au fost nevrednici de iubire de oameni, însă să se milostivească spre ei. Deci câţi cu adevărat se vor căi, trei

ani vor face ca nişte credincioşi între cei ascultători şi şapte ani vor cădea jos; iar doi ani fără proaducere se vor împărtăşi cu poporul de rugăciuni.

(Va urma). I. Belenţă.

Să fugim de lume sau să o pătrundem?[1]

In timpul nostru s'a stârnit din nou o puternică sete metafizică. Ea este însă încă departe de a fi un îndrumător la Hristos. Nu arareori ea corespunde unei anumite oboseli faţă de uriaşa încurcătură a lucrurilor omeneşti — este contrarul învingerii lumii. Setea aceea metafizică adeseori nu este decât spiritualitatea ursuză a unor firi abstracte, cari filosofează asupra problemelor vieţii, fără să aibă vr'o legătură cu cuprinsul concret al acestei vieţi; ei susţin doar că e ceva nedemn să se ocupe cu lucrurile concrete. Pentru ei învăţătura despre Dumnezeu-Omul este o sminteală. Ei nu văd, că abia în această învăţătură se leagă puternic idealul cu realul şi se împreună indisolubil *sapientia* cu *virtus*. Filosofia necreştină purcede sau numai dela spirit, sau numai dela materie. Intre cele două lumi se deschide abizul, sau sunt legate întreolaltă numai prin vorbe frumoase. Creştinismul este religia şi filosofia care împreună real cele două mari contraste şi orânduiri ale vieţii, şi care le aşează într'un raport lămurit — nu prin speculaţie, ci printr'o faptă a voinţei supreme, în care firea se supune întru toate spiritului. Deaceea abia pe Golgota s'au deslegat şi problemele fundamentale ale filosofiei; toată filosofia care se abate din drumul învăţăturii despre cruce, se pierde în frazeologie stearpă.

Aproape toţi aşanumiţii eretici au fost oameni, cari nu că ar fi negat spiritul, dar n'au privit destul de real rolul materiei în viaţă şi n'au înţeles legătura adâncă dintre spirit şi materie în dogma creştină; fuga de lume, indică şi păgână, a pătruns fără încetare în concepţia creştină despre viaţă; a fost lipsă de o rezis-

[1] Din cartea apărută de curând: «*Hristos şi viaţa omenească*», de Fr. W. Foerster, în româneşte de prof. Nicolae Colan. (Comande, la «Rev. Teol».)

tenţă luminată, pentru a apăra creştinismul «în lume şi totuşi nu din lume». Creştinismul veritabil se deosebeşte de fapt de toate celelalte doctrine spirituale; şi anume prin aceea, că el nu însemnează fuga de lume, ci pătrunderea lumii; chiar cea mai adâncă şi cea mai durabilă *contemplatio* creştină însemnează numai o adunare a energiilor şi a cunoştinţelor, pentru a asigura puterii de a pătrunde lumea ţeluri mai clare şi voinţă mai puternică. Dacă examinăm cercurile necreştine, le vom găsi totdeauna legate oarecum de o orientare şi dispoziţie potrivnică lumii. Inţeleptul fuge de ceeace e pământesc şi omenesc pentru a se putea da cu totul lui Dumnezeu. Astfel stoicul îşi impune apatie aspră pentru a nu fi răpit preocupărilor spirituale. Budha predică înţelepciune nelumească la umbra floarei de lotus. — Hristos dimpotrivă, caută pasiunea pentru a şi expune învăţătura sa tocmai în tragicul conflictelor reale ale vieţii. «Merg la Ierusalim, ca să se plinească ceeace s'a zis prin profeţi». Impotriva creştinismului, Nietzsche aruncă lozinca: «Rămâneţi credincioşi pământului!» Şi totuşi tocmai la el putem observa, cât de neputincioşi sunt toţi aceşti desrădăcinati spirituali a pătrunde în cea mai adâncă vâltoare a vieţii terestre şi a privi în faţă tot ce este realitate. Astfel, Nietzsche se teme de milă, de dragoste, de tovărăşie, pentrucă nu se simte destul de tare şi destul de sigur de scopul său pentru a rămânea independent faţă de oameni chiar şi în mijlocul societăţii; deaceea se blindează el desperat, până ce cade într'o filosofie a izolării, fără să dovedească prin aceasta totuşi altceva decât neputinţa spiritului abstract de a se pogorî adânc în rânduelile şi raporturile vieţii reale, rămânând totuşi credincios şieşi.

Astfel, toată filosofia precreştină şi necreştină vădeşte o potenţată gravitate spirituală, dar în acelaş timp şi o sfială de milă, de natură, de lucru, cu un cuvânt, de intrarea în realitate. Tocmai aici observăm spiritul care încă nu este sigur de sine însuşi, nu-şi cunoaşte propria sa fiinţă şi adevăratele condiţii ale desvoltării sale; din pricina aceasta el rămâne fatal părăsit de îndrăsneala de a pătrunde în lume şi de

certitudinea cuceritoare de lumi. Din această împrejurare urmează două lucruri. Intâi: Vieţii reale, de toate zilele, ca şi problemelor sale concrete, i se răpeşte binecuvântarea celor mai superioare puteri spirituale. Al doilea: Prin aceasta nici spiritul nu ajunge să-şi deprindă, să-şi încerce şi să-şi fortifice propriile sale puteri.

Vechile temple egiptene aveau celule închise cu gratii de fier, în cari anumiţi oameni se zideau pentru toată viaţa, pentru a rămânea curaţi în apropierea lui Dumnezeu — de sigur o sublimă expresie pentru cea mai adâncă cută a sufletului omenesc, dar în acelaş timp un simbol pentru orientarea potrivnică lumii, a năzuinţelor spiritului precreştin, şi tocmai contrarul a ceeace ne-a arătat Dumnezeu Omul. Misticul Rusbroek, pe care Goethe în partea a doua a lui «Faust» îl prezintă ca «*pater extaticus*» şi care trecea ca un creştin foarte duhovnicesc, şi-a ales în mânăstirea sa rolul de a căra gunoiul. Tocmai această atitudine a creştinismului faţă de aşa numita muncă bădărană, ne lămureşte ideea despre Dumnezeu Omul. Câtă vreme la păgâni conservarea şi distincţia spirituală pretindea ca omul să se ferească de contactul cu materia murdară, după concepţia creştină omul este cu atât mai distins şi mai duhovnicesc, cu cât se devotează mai energic prelucrării şi spiritualizării materiei. Sfânta Elisaveta, care s'a coborît din scaunul său princiar pentru a spăla rănile unui lepros, este un minunat simbol pentru această captare a realităţii, pentru această pătrundere a celor mai sublime puteri în cea mai murdară mizerie a vieţii omeneşti. Creştinismul vrea ca Dumnezeu să fie preamărit *în suferinţă*, ca omul să pună în slujba vieţii spirituale toată suferinţa: fiecare e dator să şi prelucreze suferinţa, să crească prin ea în aşa fel, ca în destinul său să se vadă Divinitatea. Abia în religia creştină a câştigat spiritul puterea de a cunoaşte întreg cuprinsul vieţii, de a-l pătrunde, de a-l învinge. Abia aici încetează acea fugă de realitate, faţă de care metafizica pură şi filozofia pur imanentă sunt la fel de neputincioase. Privit din cel mai superior punct de vedere, creştinismul însemnează cea mai puternică afirmare a vieţii, el este

spiritul *întrupat* în locul spiritului abstract, el este cea mai intimă *comunitate cu lumea* pe baza *desăvârşitei comunităţi cu Dumnezeu.*

Fireşte, toată această pătrundere a lumii nu trebue să se realizeze în duhul Martei. Nu a face ceva necontenit, ci a înţelege duhul lui Hristos în adevăratul lui sens, în linişte şi reculegere — iată lucrul principal! Şi numai ceeace se realizează în viaţă în acest duh, are valoare. Aceasta reclamă însă o atât de intensă viaţă contemplativă, de smerenie şi de cercetare a conştiinţei, încât noi nu putem şti, dacă pe viitor în ceeace priveşte afirmarea vieţii contemplative nu vom avea de învăţat ceva hotărîtor dela creştinismul răsăritean, la care creştinătatea apuseană priveşte astăzi cu atâta dispreţ...: căci tocmai pentruca Hristos să fie activ în noi, să ne pătrundă întreaga viaţă, trebue să fim din când în când cu desăvârşire pasivi. Numai astfel se realizează cuvântul: «Nu eu trăiesc, ci Hristos trăieşte în mine».

Trad. de N. COLAN.

Tainele minunate ale pământului sfânt.

Când Moisi îndeamnă la ascultare pe fiii lui Israel el vorbeşte despre pământul sfânt aşa:

«Dumnezeu te va aduce în pământ bun, în pământ cu păraie de apă, cu fântâni şi cu lacuri, care isvoräsc din văi şi munţi. În pământ de grâu şi de orz şi de vii şi de smochini şi de rodii, pământ de măslini şi de miere. Pământ, în care tu nu vei mânca pânea ta cu scădere, şi în care nu vei avea nici o lipsă. Pământ, ale cărui pietrii cuprind fer, şi dintr'ai cărui munţi vei săpa aramă».

Cine a cunoscut aceste lucruri şi e deprins cu verdeaţa primăvăratică a câmpurilor noastre, şi mai ales cu sburdălnicia şerpuitoare a păraelor de munte, acela rămâne grozav de prost impresionat, când vede Ţara Sfântă într'o zi de Septemvrie, cum am văzut-o noi.

Deja de pe vapor, portul Iafa, lipsit de plantaţii, îţi vorbeşte de stârpiciunea interiorului. În spatele oraşului, din tren se văd câteva grădini de portocali, lămâi şi mandarini, împrej-

muite cu gard viu de cactus îmbătrânit. Intreaga regiune poartă o haină de un verde spălăcit de soare şi de praf. Câmpiile întinse pe care ciugulesc zadarnic capre cu urechile lungi şi oi cu coada lată, arse de soare şi uscate de vânt se sfârşesc sub planurile inclinate ale coastelor de munţi care, în strălucirea lor albă lucitoare, privite de departe, par lanuri de orez. Spre amează zi, între Iafa şi Ascalon, se întind *dune* de nisip, din care vântul *samum* al pustiei zideşte munţi şi sapă văi, unde voeşte.

Isvoarăle limpezi şi părăiaşele zglobii nu se întâlnesc nicăeri. Din munţi şi până în mare, aleargă despletită *Fata Morgana*, miragiul aerului clocotit, care transformă, pentru călătorul însetat, pustia, într'un enorm lac de apă. Zadarnic alergi, să atingi ţărmurii uzi ale unui lac imaginar. Locul acesta, alcătuit din jocul înferbântat al undelor de aer, şi numit *Fata Morgana*, este iluzia spre care aleargă toţi vâslaşii spre fericire. Ea, fericirea, joacă sprintenă ca un miragiu înaintea acelora ce n'au descoperit-o în Isus. Urcăm pe o cale ferată şerpuitoare spre Sion. Sionul, nădejdea Israelului rătăcitor! Două cuvinte simbolice în numele cetăţii sfinte: *Irah* şi *Şalem* = evlavie şi înţelepciune. Aceasta-i însemnarea cuvântului Ierusalem. Dar, înţelepciunea a pierit printre Iudei, de când au răstignit pe Hristos. Astăzi, cu sacul de rugăciuni în spinare şi cu haina de Sâmbătă într'o basma se adună şi se despart Evreii la Ierusalim cu făgăduiala: «*Anul viitor la Ierusalim*». Ce cuvinte de neînvinsă speranţă şi de amară ironie! Ele cad ca frunzele de salcie peste oglinda unei ape adormite!

Trenul curat, urcă prin munţi sterpi, scobiţi de vaduri de ape uscate. Pustie pietroasă spre Ierusalim; Pustie pietroasă dela Ierusalim spre Iordan — 40 km.; Pustie, de-o parte şi de alta a Mării Moarte; Pustie, lângă Iordan; Pustie, spre Ierichon şi dincolo de Ierichon; Pustie până spre Galileia, unde pompele zioniştilor scuipă apa lacului Tiberiada, pe câmpiile uscate, transformându-le vesmântul roşcat, într'altul verzui!

Acesta i pământul sfânt?

Aceasta-i ţara unde curgea miere şi lapte? Iată cum, pelerinul credincios desleagă aceste întrebări. Pentru a lupta contra ispitelor în cuget, închinătorul îşi încarcă bine sufletul cu nădejdea în Dumnezeu, dupăcum albinele îşi încarcă picioruşele cu pietricele mici, pentru a lupta contra vântului.

«Față de Dumnezeu — zicea Adina Olănescu — n'are creştinul decât un adăpost, însă inviolabil: *resemnarea;* şi, o singură armă, însă atotputernică: *rugăciunea*». Pentru a-ţi feri sufletul de gânduri protivnice, smulge-te din vâltoare şi predă-te Domnului în rugăciune. Aşa recomanda Virgiliu, împiedecarea roitului: smulgerea aripilor reginei.

Atunci abia vei înțelege că, «pământul unde curge miere şi lapte», trebue înțeles în sens moral. Pe vremea când s'a zămislit poporul iudeu, Palestina întrunea toate condiţiile de împuternicire trupească şi sufletească a individului şi îndeosebi a poporului locuitor. Şi aceste condiţii erau aşa de prielnice desvoltării, încât erau în stare să descopere poporului evreu, secretul nemuririi etnice. Condiţiunile morale ale evreilor — popor ales — i-a silit să fie pururea de veghe față de influențele canaanite. Condiţiunile politice locale — lupta cu Kenei, Kenizei, Kadmorzi, Hetei, Terezei, Refei, Amorei şi Canaanei (Facerea 15, 19—20) — le-a cerut evreilor o continuă sforțare, mulţumită căreia au putut cuceri alte zece neamuri.

Condiţiunile economice, seceta de opt luni, terenul pietros, lipsa de izvoară, i-au silit să-şi organizeze condiţiunile de trai, însuşindu-şi în acelaşi timp şi toate virtuţile pe care le produce munca continuă şi grea.

Hotărît lucru, Palestina niciodată de când e ea, n'a fost o ţară de belşug material ca Egipetul, ci *o ţară capabilă să producă o viaţă omenească de o calitate superioară*, fiindcă ea (Palestina) permite păstrarea celor mai de seamă virtuţi, care se pot dobândi prin simplul joc al legei naturei.

Intr'adevăr, un pământ în care vara însamnă o reculegere pentru o nouă recoltă, iar iarna pregătirea altor roade, este un pământ în care Dumnezeu germinează în mod deosebit de legile ştiute. Un pământ pietros este un pământ minunat, pentru a produce grâul arnăut cu spicul cât şi paiul de 20 cm.! Un pământ uscat, să producă fără muncă, fără haragi cea mai bună calitate de struguri, este un pământ blagoslovit. Acest pământ, impropriu pentru producţie şi totuşi productiv, păstrează viu contactul între Dăruitor şi secerător, între Dumnezeu şi om. Iată taina morală care a alcătuit baza aşezării lui Abraam în Canaan: Sterpiciunea solului, care devenia productiv numai prin voia lui Dumnezeu, păstra poporului vie ideea neputinţei personale şi a necesităţii ajutorului de sus, care li se trimetea numai condiţionat:

«De veţi umbla în poruncile mele şi de veţi păzi învăţăturile mele, şi le veţi face pe ele, voiu da vouă ploaie la vremea ei şi pământul va da rodurile sale, şi arborii câmpiilor vor da rodurile lor». — (Levitic 26, 3—7).

Astăzi, din punct de vedere spiritual, populaţia Palestinei trăeşte sub imperiul aceloraşi idei morale, care au slujit de bază aşezării lui Israel acolo. Şi azi se însămânţează, se seceră, se culeg ultimele roade şi se pregătesc cele viitoare, cu nădejdea la Dumnezeu, care singur poate da apă din stâncă şi rodii între ciulini.

Pr. Econom **A. C. Cosma.**

Mântuitorul ca preşedinte la I. O. V.

— Problema carităţii creştine. —

«Pe săraci pururea îi aveţi cu voi; dar pe mine nu mă aveţi pururea!» Intr'adevăr, sărăcia are un tragic caracter de permanenţă; pare aproape inerentă vieţii omeneşti şi e o perspectivă cu care trebue să calculezi împotriva oricăror tentaţii şi reverii optimiste. Munca — oricât de statornică şi de entuziastă, nu-ţi dă întotdeauna posibilitatea de a trăi cum se cade. Dacă ne gândim şi la parazitismul multiplu al atâtor trândăvii «elegante», problema se complică de-a binele. După răsboiu, îndeosebi, mizeria şi-a lărgit ne'nchipuit hotarele imperiului ei tiranic. In atâtea ţări ea a devenit endemică şi incurabilă. Mizeria e, fireşte, de atâtea ori urmarea fatală a lenii şi a patimilor de rând. Dar ea este de foarte multe ori o suferinţă nemeritată. La desechilibrarea vieţii economice s'a adăugat nespus de agravant lipsa de solidaritate între oameni. Concurenţa vitală a deslănţuit cele mai nesaţioase egoisme şi a doborât pe frontul vieţii sociale atâtea puteri valide şi productive; căci săracul este pare, eternul ţap ispăşitor al tuturor delictelor morale şi victima ereditară a bogăţiei agresive şi neîndurate.

Conştiinţa socială a omenirii s'a alarmat. Azistenţa socială trebuia să-şi înceapă fără amânare opera ei caritativă. Fluxul paupertăţii creştea în proporţii uriaşe şi părea a nu fi urmat de nici un reflux. Lupta pentru existenţă devenise aproape barbară. Armistiţiul părea

himeric şi naiv. Nu intra în strategia intereselor beligerante. Văduvele plângeau. Orfanii se ofileau. Invalizii erau scoşi definitiv din circulaţia muncii şi a eforturilor ei.

Erau luptători cari ieşiseră teferi din răsboiu, şi erau biruitori care stătuseră cu prudenţă în dosul frontului chivernisindu-şi cuminte treburile.

Eroii morţi lăsaseră un glorios testament moral în care erau înscrise anumite drepturi pentru urmaşii lor lipsiţi de sprijin şi anumite datorii pentru supravieţuitorii beneficiari ai jertfelor lor supreme — adecă dreptul la protecţia substitutivă şi datoria de a o acorda cu generozitate şi cu simpatie. Se întreprinse deci executarea testamentului. Şi una din cele dintâi instituţii care luară fiinţă pe temeiul fireştilor lui dispoziţiuni morale, fu societatea I. O. V. S'au pus silinţe apreciabile şi s'au făcut jertfe merituoase pentru a face din ea o *reală* instituţie caritativă de vaste dimensiuni sociale. S'au construit azile, s'au votat pensiuni viagere, s'au acordat burse şi s'au legiferat scutiri de impozite. Toate aceste măsuri de soluţionare a uriaşei probleme a pauperismului postbelic, au fost primite cu o profundă recunoştinţă de toate inimile care au oarecare sensibilitate morală. Ele s'au dovedit însă a fi fost subinsuficiente şi aproape iluzorii. Ţipătul suferinţii nu a tăcut. De multeori chiar milosteniile acestea guvernamentale au exasperat durerile şi au revoltat sentimentele cele mai legitime.

Caritatea oficială e foarte calculată şi prin urmare e foarte avară. Suplimentul bugetar al carităţii ministeriale e întotdeauna compromiţător de modest faţă de atâtea infinite lipsuri omeneşti cari se cer împlinite şi ajutate. Dar înţelegând greutăţile financiare cu care luptă statul nostru de atâţia ani aproape fără succes, să trecem cu vederea şi acest lucru. S'a mai întâmplat ceva. Organizaţia serioasă a asistenţii sociale a fost aproape absentă. S'a improvizat şi în materie de caritate publică precum s'a improvizat şi în alte multe direcţii ale vieţii noastre sociale. A cumpăra o casă şi a strânge sub adăpostul ei cerşetorii şi orfanii, nu înseamnă nimic câtă vreme ai neglijat total atmosfera

sufletească ce trebue să domnească într'un asemenea aşezământ. Desmoşteniţii vieţii şi de atâtea ori ai păcatelor noastre sunt de o susceptibilitate aproape exagerată. Le-au tocit nervii mizeriile şi le-au intimidat sufletul neizbânzile.

Ei bine, conducătorii unor asemenea institute trebue să fie oameni de-o superioară fineţe morală şi de un devotament mai mult decât matern; altfel rămân simpli funcţionari momiţi în astfel de posturi de atâtea avantagii legale şi uneori destul de ilegale, fără nici un simţ pentru suferinţele oamenilor şi fără nici o răspundere faţă de conştiinţa lor personală. Din nenorocire am auzit de foarte mulţi «directori» de azile şi orfelinate cari erau mai pasionaţi de consolidarea propriilor lor interese materiale decât de filantropica îngrijire a sărmanilor, încredinţaţi ocrotirii lor părinteşti. Politicianizarea acestor slujbe şi deci schimbarea continuă a celor ce le ocupă după meschinele indicaţii electorale a dus fatal la dezorganizarea progresivă a instituţiilor de azistenţă socială şi la discreditarea lor în faţa acelor pe care o soartă maşteră îi îndruma spre ele. De aceia m'am gândit să pun pe Mântuitorul în această funcţiune socială, pentruca El să exemplifice conducerea ideală a unor aşezăminte atât de importante în vremile noastre.

Mântuitorul n'ar lua această sarcină generoasă din oportunism economic ci din iubire faţă de oameni. N'ar face economii «suspecte» şi nu ar jignii suferinţa pensionarilor săi prin lux ostentativ şi prin atitudini aşa zise aristocratice. El ştie ce înseamnă a nu avea unde să-ţi pleci capul în lume şi ce înseamnă a suferi în viaţă. Ar fi bun şi smerit simpatizând cu toate bucuriile şi cu toate durerile orfanilor şi invalizilor săi. Supraveghetorii şi supraveghetoarele angajaţi de El, ar fi de o egală, vibrantă şi nepregetată atenţie faţă de toţi oamenii.

Brutalitatea în vorbe şi în gesturi ar fi un defect necunoscut în azilul condus de Hristos. Nimeni nu s'ar simţi flatat şi nimeni nu s'ar simţi umilit de nimeni. Munca în lăuntrul gospodăriei Lui ar fi repartizată după

criteriul posibilităţilor şi capacităţilor individuale. Controlul ar fi sever dar fără răutate şi pică personală. O curăţenie exemplară ar domni pretutindeni. Orfanii Lui nu s'ar îmbolnăvi de urâcioasele boli ale lipsei de igienă şi nu ar creşte sălbatici în apucături nedisciplinate şi primejdioase. Căci educaţia lor morală ar fi pusă pe cel dintâi plan al preocupărilor Lui. Copiii n'ar fi năpustiţi în uitare în zilele de dumineci şi sărbători ci s'ar închina cucernic în biserica lui Dumnezeu, singurul lor ocrotitor în lume. Preotul care ar veni să catehizeze orfanii şi să tâlcuiască sf. evanghelie infirmilor n'ar fi tratat cu răceală şi cu aiere de libercugetător. Deşi, Mântuitorul El însuşi ar face această lucrare spirituală. N'ar rămâne uşă nedeschisă de El, ca să ceară sprijin oricui îl poate da, spre a asigura un traiu mai bun şi mai senin celor fără părinţi şi fără prietini în lume.

O, cum s'ar ruga El de aprins pentru fraţii Lui mai mici şi cu cât de multe bunuri ar îmbelşuga rugăciunea Lui sufletul şi trupul lor!

S'ar ruga cu ei şi ar râde cu ei, ar plânge cu ei şi ar nădăjdui cu ei.

Mila Lui n'ar fi impersonală şi nu s'ar limita la strictele disponibilităţi bugetare. Ar da din al său fără părere de rău ca să acopere deficitele şi să sporească fondurile căci El n'ar lua o direcţie de azil pentru aranjarea situaţiei sale, ci pentru a-şi revărsa prisosurile de iubire ale inimii Sale asupra unor fiinţe desobicinuite aproape de căldura şi priinţele ei, în asprimile vieţii lor.

Nu s'ar folosi de baluri pentru adunarea fondurilor necesare, ci de predică şi de exemplu. Mântuitorul ar iubi şi s'ar jertfi infinit, fără nici o rezervă şi profund dezinteresat pentru binele şi mântuirea fiilor Săi nu numai din mizeriile materiale ale vieţii ci şi din cele spirituale...

...«Pe săraci pururea îi vom avea cu noi» câtă vreme *nu vom avea cu noi pururea pe Hristos.*

Mântuitorul ca preşedinte la I. O. V. şi ca director de azil, e o concepţie sugestivă şi o perspectivă salutară pentru caritatea publică.

Ori unde, duhul Lui de iubire poate crea mai multă mulţumire în marea Impărăţie a lipsurilor omeneşti, ce par atât de iremediabile azi.

Cât de mult şi de fundamental poate ajuta o inimă creştină suferinţele lumii! Ne lăsăm purtaţi de visul acestor zări nouă pentru conştiinţa morală a creştinătăţii în preajma sfintelor şi marilor ei sărbători, şi în prezenţa atâtor chinuitoare nevoi contemporane, dorind o caritate ideală adânc pătrunsă în funcţiunile vieţii sociale şi inspirată esenţial de devotamentul şi jertfa lui Isus Hristos. Fără El «pâinea» pe care o dăm e piatră şi «peştele» şearpe. Mântuitorul, gol şi flămând bate azi la porţile noastre în chipul orfanilor şi invalizilor. Ii vom închide mereu uşa sau îi vom deschide uşa unor suferinţe mai mari decât acelea cari L-au mânat la noi?...

Prof. **Dr. Gr. Cristescu.**

Proiectul

unui

„Plan de învăţământ religios ortodox" pentru toate şcoalele educative din România.

I. Principii.

Nu pot considera religia *ca un obiect de învăţământ de specialitate pentru elev* din simplu motiv, că ea îşi întinde rădăcinile şi coroana ocrotitoare în toate domeniile vieţii, şi pentru viaţă. *Deci ea e un mijloc de învăţământ pur educativ şi anume cel mai important şi cel mai greu de manuat.*

Tocmai din această considerare materia de religie nu poate fi împărţită şi aranjată diferit, după ţinuturi şi după diferitele titluri speciale date şcolilor educative; viaţa omului cu tendinţele superioare fiind una pentru întreg neamul, — de sine înţeles că Religia are să considere această stare. *De aceea*: *planul de învăţământ religios nu poate fi decât unul singur pentru toată ţara şi pentru toate şcoalele educative din ţară.*

Pentruca acest plan să corăspundă necesităţilor superioare ale vieţii, trebue alcătuit în aşa fel, ca totdeauna să stea în strânsă legătură cu desvoltarea sufletească a catehumenului, să nu peardă nici când din vedere scopul Bisericii, pentru care

lucrează, — şi numai în treilea rând vor fi considerate chestiuni speciale de predare. Cu alte cuvinte trebue să avem înaintea ochilor:

A) pe elev. B) Biserica. C) metoda.

deci consideraţii; *psihologice, social-religioase* şi în fine *metodologice.*

A.

In desvoltarea sufletească a elevului dăm mai ales de trei stadii: *copilăria, adolescenţa* şi *juneţa.*

1. Copilăria la elev durează dela anul 6—9 al vârstii. Se caracterizează printr'un sentiment puternic şi voinţă spontană[1].

2. Dela 10—15 ori chiar 16 ani e trecerea dela copilărie în adolescenţă şi însaş adolescenţa. E vârsta curiozităţii «ştienţifice», lăcomiei şi dându-şi seamă că voieşte *să fie ceva* (încă nu ştie ce, de aceea se pregăteşte din toate şi în toate direcţiile); e timpul înarmării sufleteşti fără un scop determinat.

3. Dela 16—23 ani e vârsta afirmării propriei individualităţi, când se luptă spiritualiceşte cu oricine şi cu orice. Se caracterizează prin un *puternic criticism.* Ii place să fie în opoziţie (chiar şi dacă nu păşeşte totdeauna pe faţă), dar este o opoziţie, care cedează părerii celei mai bune, însă numai după ce s'a retras din focul luptei spirituale.

Mai puternică e această însuşire a sufletului elevului între 17—19 ani.

La întocmirea unui plan din Religie nu se poate trece peste aceste consideraţii.

In vârsta dela 6—9 ani, educaţia şcolară stă — şi trebue să stea — sub influinţele educaţiei familiare, şi numai pe rând şi pe nesimţite se suprapune ei. Aceasta este o cerinţă pedagogică, care trebue considerată *cu deosebire* la predarea religiei.

Elevii sunt, aproape fără escepţie, fii unor familii creştine, şi ca atari totdeauna vin cu un început de viaţă şi de practică religioasă. Şcoala trebue să prindă firul, să unifice şi să complecteze. Invăţământul religios familiar s'a făcut prin exemplul şi practica membrilor mai vârstnici, şi prin imitare oarbă, mecanică, din partea fiilor, corăspunzând unor necesităţi proprii familiei. — Copilul trebue să treacă la şcoală, deci într'o altă

[1] Bazele *închipuirii, imaginaţiei lor aprinse.* Copiii cari nu se emoţionează uşor şi nu reagează, — sunt săraci şi la fantasie.

comunitate mai mare şi mai deosebită decât familia lor. Această lume nouă, prin care străbate şi în mijlocul marei comunităţi a parohiei ori a satului, care nu-i deosebită de cea de acasă. Ambele îi cer să le imite, dar fiind deosebite, sufletul cere lămuriri, de ce aşa şi nu ca acasă? inconştient se emoţionează şi se turbură. Rolul şcoalei e să-l conducă la lămurirea celor ce le vede copilul: *Transformându-i emoţiile neliniştitoare, nu în cunoştinţe, ci tot în emoţii, dar plăcute şi pe cari elevul să le caute apoi singur.*

Şi pentru aceasta în primii ani de şcoală învăţământul religios trebue să plece absolut dela practica religioasă a comunităţii mici (familia) prin şcoală la practica religioasă a parohiei, — deci trebue educat cât se poate de practic pornind dela practică.

Pentru acest timp planul de învăţământ e dat de Biserică, prin planul anului bisericesc[1].

* * *

Până la cei 9 ani ai copilului şcoala a trebuit să-şi impue, indiscutabil, în sufletul copilului, autoritatea şi rolul de educatoare, covârşind pentru totdeauna tradiţia educativă a familiei. — Copilul începe să se simtă, *vrea să fie ceva;* pentru aceasta *simte,* că trebue să adune şi să lege bine. Voinţa, deşi pusă în mişcare aproape numai de sentiment — care e mai egoist — devine mai puţin spontană şi trece pe nesimţite în inteligenţă, căutându-şi drumul propriu. *E vremea, în care se pune temeiu convingerilor dela 30 de ani.*

In această vârstă nu mai poţi pleca dela practică, — cu toate că trebue să-l duci la ea! — ci sufletul elevului cere repetarea materiei, dar amplificat, bine aprofundat şi sistematic, pe care să se clădească mai târziu. Şi fiind vorba de *educaţie* (formarea temeiului «ştienţific» — din partea elevului — al caracterului şi al convingerilor religioase) — *să nu se uite, că are să vorbiască totuşi mai mult inimii,* nu creerului.

Dacă temeiul acesta a fost bine pus, profesorul de religie poate aştepta cu încredere întrarea elevului în stadiul al treilea. Acest timp e cel mai bun şi mai bogat în roade pentru elev, pentru Biserică, şi pentru profesorul de religie conştienţios, convins de adevărul propoveduit şi greaua şi

[1] In plan voi face o mică abatere.

marea răspundere, ce şi-a luat. Şi este cel mai periculos pentru elevi şi pentru profesorul «nechemat», ori unilateral, care n'a putut întinde razim şi n'a putut da mână de ajutor sufletului elevilor atunci, când *luptându-se* căuta acest ajutor.

In stadiul de care vorbim profesorul de religie trebue să-şi dea limpede seama, pe cine are înaintea sa. De are să propună fetelor îi trebuie gingăşie, sentiment, blândeţe. Dimpotrivă la elevi. Ei cer spirit curagios, spirit fin de observaţie, logică bună, cultură vastă, *enciclopedică*, — orizonturi largi. Aici se face adevărata *concentrare* a învăţământului. Poate să-i dea religia cele mai largi orizonturi asupra vieţii din nemijlocita apropiere — a biruit. Deci pentru această vârstă istoria biblică *nu se mai poate preda, ci materiile, cari au în sine puterea pe care o caută spiritul elevului. Aci se tratează viaţa, viaţa în tot complexul ei, însă privindu-o dela punctul unde se vede desăvârşirea.*

* * *

In primii ani de şcoală deci învăţământul religios să se facă pornind dela practica religioasă a Bisericii, punând preţ *pe sentiment* şi de exemplu se va lua întreaga materie de religie, dela Biblie până la Catehism. In stadiul mijlociu gândul principal e tot *deşteptarea sentimentului*, însă nu atât bazându-te pe exemplul din jur (pe practica publică), cât *pe dorinţa elevului de a fi ceva şi de a aduna cunoştinţe sistematice.* Materia va fi istoria biblică, dar cronologic şi sistematic. Modelul de imitat acum sunt numai profesorii săi, pentruca în stadiul al treilea *să dueleze cu ei.* Cel mai tare şi-a asigurat biruinţa pe totdeauna, deşi poate nu se mai întâlnesc niciodată. Deci vei preda materia, care se cuvine celor «luminaţi».

B.

Dar pe elev nu-l educi numai pentru el şi nici după eventualele tale capricii de profesor, ci-l creşti pentru Biserica ortodoxă, şi prin ea pentru Hristos. Scopul predării religiei ortodoxe în şcoală nu poate fi altul decât cel al Bisericii. Şi atunci trebue să ne lămurim această întrebare de natură social-religioasă.

Planul de învăţământ şi educaţia religioasă al fiecărei biserici se resimte de scopul ce-l urmăreşte Biserica. La noi aceasta nu s'a considerat, şi am imitat pe protestanţi, şi mai

puţin pe catolici, ori ceeace s'a practicat mai des: nu s'a făcut nici una, nici alta, dar nici rezultate n'a prea prezentat învăţământul nostru religios[1].

Principiul social[2] dela baza Bisericii romano-catolice este: *imperiul roman papal*; individul se creşte pentru acesta, el singuratic nu preţueşte decât numai în colectivitate — Biserica reformată dimpotrivă nu consideră societatea, ci numai *pe individ*; societatea e o reuniune de indivizi quasi-liberă.

Biserica ortodoxă stă pe baze absolut naturale: în măsură egală consideră pe individ şi colectivitatea. Ambii sunt deopotrivă unul pentru altul; ambii trebue consideraţi în aceeaşi vreme. Individul trebue perfecţionat pentru a participa la fericirea de aici şi din veci şi prin el a face să participe le ea comunitatea întreagă. In comunitate la rândul său să poată face aceleaşi pentru individ. Scopul ei nu e altul, decât să introducă pe Domnul Isus Cristos ca forţă activă în inima fiecărui creştin şi prin fiecare în mijlocul tuturor oamenilor.

Nici scopul predării religiei în şcoală nu poate fi decât: *desvoltarea şi perfecţionarea tuturor forţelor psihice şi morale ale elevului, ca să poată deveni membru conştient, convins, activ şi devotat al Bisericii creştine ortodoxe întru producerea armoniei sociale universale pe pământ şi întru participarea sa şi prin sine a tuturor celor cu cari ajunge în contact nemijlocit şi mijlocit, — la viaţa vecilor.*

Pe scurt exprim această: să educe pe elev ca pe un adevărat *caracter creştin ortodox.*

La alcătuirea unui plan de învăţământ e necesar să se ţină seamă şi de aceasta.

C.

Pentru ajungerea scopului său Biserica ortodoxă şi-a formulat şi fixat principiile sale, cari să servească de norme de viaţă pentru toţi fii săi crezul său, şi a stabilit materia de predat scoasă din Sf. Scriptură şi practicată în curs de opt veacuri de tradiţie[3]. Peste ea nu se poate trece nici în şcoală, nici în împrejurările zise «schimbate» din zilele noastre.

---

[1] Nu e singurul motiv; mai sunt şi altele, de altă natură şi mai grave.

[2] Ca să fiu înţeles deplin mă feresc intenţionat de termini teologici.

[3] Să nu fiu rău înţeles: amintesc, că ortodoxia nu stă numai în formele moştenite, ci mai ales în duh.

Principiile de conduită, de viaţă ortodoxă, sunt cuprinse în Dogmatica şi Morala creştină ortodoxă.

Deci centrul şi coroana învăţământului religios nu poate fi decât dogmatica şi morala ortodoxă; toate celelalte discipline stau numai în serviciul acestor două.

De aici resultă altă cerinţă: *din Sf. Scriptură şi din Sf. Tradiţie nu se va lua decât ceeace e necesar la întemeierea şi lămurirea Dogmaticei şi Moralei creştine;* deci numai părţi cu principii pur universale, ignorându se părţile specific evreeşti[1], şi lăsându-se pe seama altor discipline sarcina de a scoate nişte maxime şi regule de viaţă prea banal de comune, (pe cari de altfel i le îmbie şi viaţa la fiecare pas).

Testamentul Vechiu se predă pentru ducerea la Hristos, deci pentru mântuirii, nu pentru a Evreilor. Deci se vor alege numai aceste părţi. Testamentul Nou se propune pentru a arăta plinirea T. V. şi a cunoaşte învăţăturile pentru mântuire.

Din Sf. Tradiţie se va arăta plinirea T. N. Firul roşu ce va trece în toate, va fi purtarea de grije a lui Dumnezeu pentru mântuirea tuturor oamenilor.

Acum urmează să ştim, ce trebue să facem şi ce facem pentru această mântuire. Deci Dogmatica şi Morala şi practica religioasă a Bisericii ortodoxe.

Aşadar învăţământul religios va porni dela Sf. Scriptură prin Sf. Tradiţie la Dogmatică şi Morală, şi numai în vederea lor, ca să-l putem încredinţa pe elev Bisericii, ca pe un adevărat caracter creştin ortodox.

Pr. GH. MAIOR,
catehet la şcoala normală „Andrei Şaguna".

Pilde.

Rugăciune şi muncă.

Un renumit fabricant şi foarte bun creştin se preumbla odată cu unul dintre bunii săi prietini. Ajungând în dreptul unei mănăstiri ruinate, prietinul zise:

— Vezi, în mănăstirea asta oamenii s'au închinat mult, dar a muncit puţin; de aceea mănăstirea a ajuns ruine.

Fabricantul replică îndată:

— In fabricile noastre oamenii muncesc mult şi se închină puţin; deaceea ele încă se vor prăbuşi.

[1] Şi cele cu exemple de imoralitate.

Un drum de reculegere.

(Urmare).

Sucevița, este un vechiu așăzământ religios și de mândrie națională, din vremea falnicei măriri Moldovene[1]. Așezată într'o gură de vale, ce se deschide tot mai larg spre Rădăuți, și încunjurată de ziduri de apărare, grele și înalte, pare un cuib de vulturi, strâmtorat din trei părți de dealuri înalte, ce cad pieziș. De sus are o priveliște admirabilă.

De jos privită, cu cele două rânduri de porți, prinse în ziduri groase, răzimate de contraforturi, pare o cetate inexpugnabilă, măsurându-i-se întăriturile, după mijloacele de luptă ale vremilor îndepărtate: adăpost și ocrotire în vremuri de bejenie și cucernic altar de închinare evlavioasă în vremuri liniștite.

Din pajiștea verde, ce acopere ca un covor, curtea largă, se înalță măreț biserica Mănăstirei, zugrăvită pe de-a 'ntregul și pe dinafară, cu minunate scene biblice. Vederea ei ne țintuește locului. Ochii noștri văd, ce n'au mai întâlnit, și sufletul nostru se pătrunde de un fior sfânt.

Abia avurăm parte de câteva clipe de contemplare, căci pe treptele de jos ale locuinței igumenului apăru, ființa zimbitoare de bunătate întrupată a I. P. C. Sale Părintelui arhimandrit *Dr. Ortisie Popescu.* Cu un gest delicat de gazdă ospitalieră ne face semn de apropiere. Apăru încunjurat de fica I. P. C. Sale și de un bobocel de nepoțică, sfioasă, ca o floricică, în primăvară timpurie.

Călăuza noastră în drumul din Bucovina, păr. profesor Imbroane dela Timișoara, era cunoscut aici. Mai fusese cu un an înainte, în escursie cu elevele mai răsărite ale liceului de fete, unde propune religiunea, și unde a izbutit să organiseze un «cerc religios» între eleve. Dar repede ne-am familiarizat și noi, ceialalți, în atmosfera prietenească a casei.

Nu era să perdem prilejul. După o scurtă odihnă, am luat urcușul pe coasta dealului din spatele Suceviței, ca să prindem priveliștea apusului de soare ce scălda albul Mănăstirei în ultimele lui raze de adio. Amurgul sării cobora și el, până ce să ne întoarcem la masa familiară a bunului nostru Părinte Arhimandrit.

---

[1] Pentru istoria și descrierea ei vezi: Dan: Mănăstirea Sucevița.

A doua zi, Duminecă, am slujit sfânta liturghie, cu alţi doi părinţi ieromonahi şi părintele arhimandrit, fostul predicator al catedralei mitropoliei Bucovinene, a cuvântat, luminos şi în grai dulce creştinilor, cari veniseră să-şi ia hrană duhovnicească, să-şi întărească sufletul pentru greul muncii şi al traiului pe o altă săptămână. Slujirea mea, pentru întâiaşdată într'o biserică mănăstirească, a fost prilej de emotivitate religioasă, cum n'am simţit-o niciodată şi nu voiu uita Dumineca aceasta, petrecută în cuprinsul Mănăstirei Suceviţa, al cărei suflet din trecut, îl susţine viu, cu bunătatea sa nesilită şi nefăţărită, cu delicateţia şi seninătatea fiinţei sale, Părintele arhimandrit Ortisie.

Luni de dimineaţă, ne-am încărcat bagajele pe un căluşel voinic şi am apucat suişul dealului de trecere spre *Putna*, însoţiţi o bucată de I. P. C. Sa şi simpaticele sale odrasle. Urcuşul a fost greu, pe cărare piezişă şi neumblată, printre ierburi mari şi trunchi răsturnaţi, pe care îi mâncă putreziciunea, că oamenii nu mai ajung să-i strângă, dar sălbătăcia lui a fost cel mai frumos drum, din umbletul nostru prin «ţara fagilor» şi a bradului. Pe culme un scurt popas de răsuflare uşoară, ca să apucăm la vale. O cale tot aşa de puţin umblată, până am scoborât la linia de exploatare a lemnului, ce-şi varsă bogăţia şi puterea spre fabricele din Putna.

Ajunşi în valea lărgită, cu şopot de apă curată ce se scurge repede, de departe ne izbeşte şuierul sgomotos al fabricelor. Nu aveam impresia că ne apropiem de o altă Mănăstire Şi nici nu se zărea nicăiri. Am dat cu ochii de aşezări industriale, de oameni şi forfot negustoresc şi abia la o cotitură, zărirăm în fund spre stânga roşul ţiglei de pe coperişul aşezării mănăstireşti.

Petrecuţi de zgomotul maşinilor, ce contrastau în chip izbitor cu atmosfera de linişte şi pace a împrejurimilor unei Mănăstiri, cotind pe uliţi, cu dughene printre case strâmtorate, ne găsim deodată pe o aleie dreaptă, în faţă cu poarta de intrare. Nu ne mai stau în faţă zidurile grele, şi dacă sunt, le acopere verdeaţa pomilor şi a arborilor, care face impresia unui parc făurit.

Trecem pe lângă biserica reconstruită, aşa fel că şi-a pierdut măreţia tradiţională şi n'are nici înfăţişarea unei clădiri de biserică modernă, şi urcăm scara largă a casei. Coridorul zugrăvit nesimpatic deşteaptă gândul unui hotel mai vechiu. Covârşiţi de

osteneală, suntem conduşi de părintele arhimandrit, stareţul Mănăstirei, într'o cameră de oaspeţi largă şi oboseala drumului repede pune stăpânire peste simţurile noastre.

După un ceas de odihnă, scoborâm în templul, care ocroteşte cele mai scumpe şi mai sfinte comori ale trecutului nostru religios şi naţional, din întreg cuprinsul ţării.

Sufletul nostru a încercat emoţii nebănuite în faţa mormântului arhistrategului creştinismului nostru ortodox şi românesc, care a fost Măritul Ştefan Voevod al Moldovei. Ni se părea uneori, că lămuririle istorice ale părintelui arhimandrit, date cu bunăvoinţă, şi chiar resuflarea celor din jur turbură meditaţia pioasă, pe care sufletul o cerea liniştită şi tăcută, ca peatra rece, ce-i acopere rămăşiţele pământeşti, şi care vorbeşte totuşi atât de respicat şi mândru despre un trecut de glorie neperitoare şi despre o personalitate măreaţă, care a strâns în sine energia şi credinţa unui neam întreg, ca să le pună stăvilar puhoiului de neamuri, ce ne râvneau moştenirea, risipindu-le cu fulgerarea braţului său, şi băgându-le în groază cu privirea lui de vultur întărâtat, pentruca apoi întors dela hotarele curăţite de duşmani, blând şi cucernic să-şi afierosească râvna în înălţarea de lăcaşuri sfinte, spre închinare smerită, în semn de mulţămită către Domnul.

Cucernici şi sfioşi am privit moaştele sfinte, odoarele şi scumpeturile ce mai rămăseseră acasă, dupăce cele multe au fost trimise şi de aici ca şi dela Dragomirna şi Suceviţa, la marea expoziţie dela Paris.

Atâtea câte mai erau, ne vorbeau cu grai inspirat despre evlavia trecutului, despre sentimentul religios adânc al domnilor şi boierilor, cari aveau altă viaţă şi altă concepţie despre lucruri şi vrednicia omenească, decât urmaşii lor din zile noastre, şi decât boierii răşuiţi de vremile noue.

Grăbiţi să prindem trenul de după masă, care avea să ne ducă la *Cernăuţi*, la congresul «Asociaţiei generale a clerului», ne-am luat rămas bun dela I. P. C. Sa Părintele Igumen, mulţumindu-i pentru primire şi bunăvoinţa cu care ne-a pus la îndemână căruţa, care ne transpoartă la gară.

Seara am sosit în Cernăuţi, cu aspectul său de oraş mare. Preoţi mulţi, din toate părţile, veneau la sfat, Comitetul de cvartiruire în alergare, cu grija de a ocroti pe toţi. Mai ales părintele Creţu, dela Bucureşti, secretarul Asociaţiei, îşi făcea da-

toria cu vârf şi îndesat, ajutat cu bunătate de părinţii preoţi şi profesori localnici.

Am fost găzduiţi la internatul facultăţii de teologie, în palatul mitropolitan, care e o operă de arhitectură, prin salele sale de marmoră, tot atât ca şi prin comoara de artă din capelele sale.

Congresul preoţesc s'a deosebit de alte congrese prin aspectul, pe care i la dat numărul mare de preotese, venite să asiste alături de soţii lor. Şi e un bine aceasta, ca soţiile preoţilor să ia cunoştinţă de problemele ce agită pe soţii lor, să se orienteze asupra preocupărilor misiunii preoţeşti, pe care sunt chemate să o sprijinească cu concursul şi cu colaborarea lor, mai ales în opera de caritate creştinească.

Problema care a dat nota caracteristică discuţiilor a fost presa bisericească. N'a fost îmbrăţişată în întreg complexul ei. De astădată s'a desbătut cu vioiciune numai chestiunea înfiinţării unui ziar cotidian, redactat în spirit creştinesc, şi cu caracter de propagandă religioasă pentru pătura intelectuală. Din însufletirea preoţimii prezente a rezultat o frumoasă sumă de iniţiare a fondului necesar editării. Rămâne ca să fie complectată prin contribuţia tuturor preoţilor şi sporit prin darurile celor ce poartă în suflet dorul de refacere morală şi de reînviere religioasă în păturile largi ale intelectualilor noştrii, pe cari ideile şi curentele moderne aşa de mult i-au îndepărtat dela tradiţionala mentalitate românească şi religioasă.

Comitetul central al Asociaţiei îşi va face o mândrie şi un merit, apropiind de realizare editarea ziarului. Dar râvnei celor câtorva, trebue să se adaugă solidarizarea întreg corpului preoţesc, renunţând la anumite ambiţii şi mai ales la îndeletnicirile politice de până acum, ca să salvăm caracterul ziarului, înălţându-l mai presus de veleităţile politicei de partid, pentru a putea privi obiectiv şi cu seninătate prin prizma creştinismului activ, toate frământările de viaţă publică, şi spre a putea îndruma toate iniţiativele şi manifestările de viaţă socială, politică, economică etc. în duhul lui Hristos şi după principiile Evangheliei Sale sfinte.

Ziarul e cel mai puternic mijloc de propagandă, dacă e redactat la înălţimea cerinţelor vremii şi dacă e sprijinit în primul rând de toţi preoţii. Acestea sunt două condiţii fără cari nu poate porni cu sorţi de izbândă. Şi nu vom pripi lucrul, până nu e suficient pregătit, ca să nu se poticnească.

După congres, am părăsit Cernăuţii, oraş îngrijit, cu vechie cultură şi cu frumoase perspective de viitor, cu convingerea, că dacă azi pare niţel scăzută aureola de citadelă a culturii teologice, pe care i-o discută Bucureştii, prin generaţia ce creşte şi prin bogatele mijloace materiale de care dispune Biserica Bucovineană, în vreme apropiată îşi va relua avântul, păstrându-şi luminoasa tradiţie din trecut.

Am apucat drumul spre *Vatra Dornei*, cu gândul de-a scobori cu plutele pe Bistriţa, la Neamţu, spre a ne bucura de frumuseţile naturei, necunoscute, de pe această vale şi a ne spori bogăţia sufletului, vizitând Mănăstirea Neamţului şi cele din apropiere. Dar Domnul a voit altfel. Râul umflat, şi ploaia măruntă, ce cădea rece ne-a schimbat planul. Ne-am îndreptat spre *Bistriţa* peste minunaţii munţi ai Bârgăului, cu regretul că vremea posomorâtă nu îngăduia desvălirea priveliştelor în toată frumuseţa lor.

Din Bistriţa am plecat cu autobusul la *Reghin*, unde se ţinea adunarea generală anuală a «Astrei». Se anunţa interesantă. Era doar la ordinea zilei alegerea din nou a preşedintelui şi a comitetului pe un nou period de 5 ani şi părintele protopop *Antal* pregătise de mult vreme un conduct etnografic, ce avea să facă dovadă de vrednicia locuitorilor ţinutului.

A şi fost interesantă adunarea, prin operaţiile tăinuite, ce s'au încercat, din norocire fără succes. Oameni, cari se cred arbitrii ai vieţii publice în Ardeal, fără să fie decât modeşti gregari ambiţioşi şi fără scupul, urmăreau înlăturarea dlui Goldiş pentru a aşeza unul «de al lor» şi în fruntea «Asociaţiei». Şi au venit pregătiţi, în rânduri dese, cu marşrută după tipicut unit, dar bunul simţ al altora le-a pus zăgaz la vreme şi dl Goldiş a rămas călăuzitorul vieţii culturale în Ardeal.

Cu alegerea comitetului, au izbutit totuşi. Ortodoxii, cari mai puteau avea un cuvânt, au fost toţi aproape înlăturaţi, înlocuindu-se cu oameni mai aşa. Şi referentul comisiei de candidare, a cărui atitudine neînţeleasă în viaţa publică, trezeşte tot mai multă bănuială, a vrut şi după adunare să mai introducă pe unul titrat în diplomaţia de învârteli mărunte, după acelaş sistem unit. Noroc, că tocmai numărul sporit al membrilor din comitet la 40 ori 50, dă mai multă libertate de acţiune preşedintelui, care va şti să ţină la locul lor, pe toţi câţi au năvălit acolo, fără temeiu justificativ. — Şi «Asociaţia» îşi va urma drumul ei luminos, continuând tradiţia trecutului.

Dela Reghin tovărăşia de escursiune s'a desfăcut în părţi şi mai reduse, de cum rămaseră la Bistriţa, de unde ne părăsiseră trei. Ne-am oprit la *Târgul-Murăş*, oraşul de spaimă pentru sufletul românesc ardelean. Am găsit aici un oraş modern, cu un *palat cultural* de invidiat, al cărui rost mi se pare nu-l ştim preţui, că altfel statul n'ar fi aşa de zgârcit în ce priveşte înzestrarea lui cu cărţi de literatură şi piese de artă românească, care să contrabalanseze moştenirea străină din trecut.

În popasul nostru din *Cluj*, am văzut pe P. S. Sa părintele Episcop Ivan, recules după o boală grea, şi preocupat de aceeaş problemă a înzestrării eparhiei Sale cu bunuri nouă şi cu instituţii bisericeşti, cari să dea Bisericei reazămul de afirmare în oraşul de străini, ce se cucereşte greu. Marea catedrală îşi îmbracă încet dar continuu haina pe dinafară, şi Părintele Episcop nădăjdueşte să o vadă până în toamnă sub acoperiş.

La *Oradea-mare*, P. Sf. Sa Părintele Episcop Ciorogariu îşi măsoară senin şi vesel isprăvile frumoase dintr'o nouă eparhie, pe care a izbutit să o înzestreze cu cel mai frumos palat episcopal, cu moşii bogate, dobândite cu mare iscusinţă din reforma agrară şi acum se mângăie, că pe toamnă deschide *facultatea teologică*, într'un splendid pavilion, dobândit tot dela stat. Urmăreşte sporirea numărului profesorilor şi al funcţionarilor din administraţia centrală cu nouă puteri, pe ales, căci are darul, ca nimeni altul, de a atrage şi a lega sufleteşte pe oricine se apropie de P. Sf. Sa şi îi ştie purta apoi şi de grije.

Era firesc, dela Oradea, să văd şi pe P. Sfântul Grigorie *al Aradului*, ajuns tânăr în slujbă înaltă de cârmuitor al sufletelor unei eparhii. M'am bucurat din tot sufletul văzându-l încrezător în faţa greutăţilor moştenite, cu râvnă şi ambiţie nobilă la lucru. Terminase tocmai o broşurică de propagandă în potriva sectarilor, pentru a porni «Biblioteca creştinului ortodox». ajutat de părintele asesor Ciuhandu şi de ceilalţi purtători de condei. Avea gânduri frumoase de înălţare a vieţii mănăstireşti la singura Mănăstire din întreaga mitropolie ardeleană Hodoş-Bodrogul. Şi se gândea la spicuirea oamenilor, cari să-l ajute în realizarea atâtor probleme, pe care le îmbrăţişează grija sa de păstor râvnitor de îndreptare şi înălţare duhovnicească.

Dela Arad m'am repezit şi până la *Timişoara*, să văd acasă pe prietenul Imbroane, tovarăşul din Bucovina şi profe-

sorul, care prin devotamentul său către şcoală, a izbutit să înfăptuiască atâtea lucruri frumoase, în spirit religios, încât dă pildă de urmat.

La întoarcere, încheind un drum de reculegere, început la Mănăstiri, nu puteam uita de singura noastră Mânăstire *Hodoş-Bodrog*. Are o minunată aşezare, acum în câmp deschis, în unghiul format de cursul de acum al Murăşului cu vechea lui alvie, ce se vede încă pe lângă Mănăstire la răsărit miazănoapte. Albul Mănăstirei, al clădirilor şi împrejurimii e străjuit de grădini cu pomi mulţi cu flori bogate, a căror dulceaţă o strâng albine dintr'o stupină sistematic orânduită. La un pas vie cu struguri ispititori şi dincolo curgerea lină apa Murăşului printre lanuri bogate. Un picior de rai e acest aşezământ cu o gospodărie frumoasă şi cu venite apreciabile şi azi, după expropierea care i-a luat partea cea mai mare de pământ poate şi din negrija oamenilor.

Cadrele gospodăreşti aşteaptă un suflet, ca să înfiripeze o licărire de viaţă religioasă. Apoi să crească aprinsă de văpaia credinţei în duh ortodox, şi lumina ei să alunge întunerecul din multe suflete, căldura ei să cureţe răutatea din inimi şi să ajute întoarcerea sufletelor ademenite de sectari primejdioşi.

Cu bogată comoară sufletească şi mulţumit de drumul ostenitor, dar aşa de plăcut, m'am întors la Sibiu, cu hotărârea mai tare ca înainte, de a întreprinde cu ajutorul lui Dumnezeu, pelerinajul la locurile sfinte, sub cârmuirea înţeleaptă a I. P. Sfinţitului nostru mitropolit *Nicolae.*

P. Moruşca.

Păzea!

— Câteva glosse la „marele succes" al micei Rome. —

In zilele din urmă ale lunei trecute ziarele au adus ştirea senzaţională a unui «mare succes» pe care l-ar fi avut biserica română unită, la Roma. Coloane întregi au fost consacrate actului «de o deosebită semnificaţie», care dovedea atenţiunea superlativă a Vaticanului «faţă de noi».

Ce s'a întâmplat? In Catedrala San-Pietro din Roma, s'a celebrat o liturghie pontificală «de rit bizantin», «în faţa şi prezenţa» Sanctităţii Sale Papa Piu XI. «Pontificantele» acestei litur-

ghii a fost însuşi I. P. S. Mitropolit al Blajului, asistat de episcopul dela Lugoj şi de alţi episcopi catolici din orient. Adevărat că în San-Pietro s'a mai săvârşit o astfel de liturghie, cu ocazia celui de al cincisprezecilea centenar al morţii Sf. Ioan Gură de Aur. Dar atunci Papa a fost doar un spectator, acum însă el a fost deosebit de activ, întrucât a dat însuşi binecuvântările şi încă «după ritul bizantin, şi în limba grecească»!

Cu alte cuvinte: ce mi-i Hrisostom şi ce mi-i Blajul! Sfântul părinte a fost atunci doar un spectator — acum e activ. Prin urmare: Păzea!

«Mica Romă» a ţinut să sărbătorească Niceea — în San Pietro. Prea era mic Blajul — chiar fiind capitală de judeţ. Aici e greu s'aduni miile de credincioşi cari nu cunosc decât *o* lege românească: fără papă, fără purgator, fără ostie şi fără «filioque». Iar pentru a putea face cuvenita reclamă recentului acces de «dragoste» de care a fost cuprins subit Vaticanul faţă de Români, era lipsă de San-Pietro, de Papa dus pe «sedia gestatoria», de cardinali, de 40 000 de catolici veritabili — (prezenţa episcopului melchit din Sidonul Siriei nefiind absolut indispensabilă...), de reflector militar, de trâmbiţe de argint, de exclamaţiuni etc. etc...

Toate s'au făcut întocmai, că Roma toate le poate... Cadrul a fost deadreptul monumental. Lumea o ştie, căci timp de o săptămână Radio-ul n'a zbârnăit altceva.

Prin urmare: Păzea!

Inc'odată: San Pietro, altar special, Papă, cardinali, episcopi melchiţi, «sedia gestatoria», gardă, reflectoare militare, trâmbiţe de argint, «exclamaţiuni»...» (Radiofonia a lipsit!) Ziceţi-i cum vreţi; noi ne gândim la numele ce i s'a dat spectacolului dela 1870. Reflectorul era în plină activitate şi atunci.

Şi după toate acestea, prostia unui redactor al «Unirii» constată sentenţios: «Biserica ortodoxă a dat ritului o importanţă exagerată (fireşte, aici urmează o serie întreagă de insulte după tipicul târnăvean) câtă vreme după concepţia catolică «ritul este o floare» (la ureche?) «ori un par (sic!) în via Domnului»... Iată părerile fraţilor noştrii Blăjeni despre ritul pe ***care-l practică şi d-lor*** şi care formează singura lor legătură cu poporul.

Inţelegeţi deci, de ce sf. Părinte a dovedit o deosebită condescendentă, îngăduind să se slujiască liturghia sf. Ioan Gură

de aur în Catedrala San Pietro, Liturghie despre care teologul *catolic* Gutberlet[1] zice următoarele:

«Liturghia bisericei greco-catolice (aşa numeşte el, ca aproape toţi scriitorii apuseni, biserica ortodoxă, în deosebire de cea *romano-catolică)* nu are trebuinţă de recomandaţie din partea editorului; se recomandă cu toată puterea prin ea însaşi. Sunt măreţele rugăciuni şi ceremoniile pline de înţeles, prin cari vechea şi venerabila biserică orientală a dat în chipul cel mai strălucit expresie credinţei sale cucernice şi adorării ce-o aduce preasfintelor mistere. Cei mai mari şi mai sfinţi dascăli ai bisericei au lucrat la alcătuirea lor. Fundamentul lor a fost aşezat încă de către apostoli, ba de către Domnul însuşi. Rugăciunile sunt atât de simţite, atât de puternice şi pătrunzătoare, atât de avântate, încât trebue să facă cea mai vie impresie asupra oricărei inimi de creştin. Nici nu pot să existe mai frumoase rugăciuni ale împărtăşaniei şi liturghiei ca aceste revărsări ale celei mai adânc simţite evlavii».

«Aici avem într'adevăr poezie în cel mai bun înţeles al cuvântului, poezie sfântă, divină de cea mai înaltă creaţiune».

Iar profesorul german, *protestant*, Friedrich Heiler, *fost catolic*, spune[2]: «Nici o biserică creştină nu se poate mândri cu aşa de preţioase comori liturgice, ca Biserica răsăriteană. Simţul liturgic al credincioşilor în nici o biserică creştină nu este aşa de puternic, ca în Biserica anatolică» (pag. 11). «In ceeace priveşte partea arhitectonică a slujbei Dumnezeeşti, ca şi în ceeace priveşte fondul şi forma rugăciunilor liturgice, slujba Dumnezeiască a Bisericei răsăritene stă *mai* aproape de cea a Bisericii creştine primare». (pag. 27).

«In liturgia sa Biserica răsăriteană are cu adevărat vistieria Evangheliei...» (pag. 33).

Nu-i aşa, că faţă de această realitate condescendenţa papei miroasă a trufie?

Dar, va zice cineva, slujba dela Roma s'a făcut în româneşte: este deci o fenomenală etc. etc. izbândă a limbii române în Biserica romană (şi n'ar fi exclus ca azi-mâne să slujască româneşte până şi episcopul Glattfelder...) Nu vă entuziasmaţi: Rolul important al limbii noastre s'a redus doar la câteva

[1] Gutberlet: Die Messfeier der gr. cath. Kirche Regensburg, 1920.

[2] «Katholischer und Evangelischer Gottesdienst» von Fr. Heiler. II Aufl. München 1925.

«exclamațiuni» și la otpustul rostit «cu multă putere» din partea «pontificantelui». Limba liturgică «principală» a fost «neapărat» cea grecească (dupăcum vedeți se «bizantinizează» și apusenii; numai dl A. Russu mai rămâne reprezentantul veritabil al apusului luminat!) O spune chiar «Unirea» dela Blaj, care în apoteoza sa de două pagini vorbește despre papa, despre dl Rusu, despre episcopul Melchiților și despre «alba arătare transpământeană» a părintelui Mitropolit Dr. V. Suciu, despre «peregrinii devoți (sic!) cari urmau să fie împărtășiți de aceleași înalte semne ale grației pontificii (sic!)» și despre «concelebranții cari se apropiau de tronul papal pentru a-i face reverența prescrisă», despre ex-regele Ferdinand al Bulgariei și despre soția infantelui Alfons — numai despre Nicea și despre Mântuitorul nostru Isus Hristos nu vorbește decât în legătură cu icoana Lui luminată de «reflectorul militar».

Noi înțelegem obiectivitatea «Unirii»: nici nu se făcea să vorbești de funie în casa spânzuratului.

Și acum, o chestiune mai gravă, o problemă de conștiință preoțească: «Sfânta liturghie orientală cuprinde momente, la temelia cărora stau doctrine cari fac păretele despărțitor între ortodoxie și catolicism.

Intâi: unul din elementele pentru sfânta jertfă ce se aduce la liturghia noastră, este pâinea dospită.

La «missa bizantină» din Roma ce fel de pâine a întrebuințat I. P. Sfințitul dela Blaj: dospită, cum face acasă la el, ori azimă, cum prescrie «dispusăciunea canonică» papală?

A doaua oară: Sfântul Părinte care a rostit Crezul în grecește, l-a rostit cu, ori fără «și dela Fiul»?

Simvolul credinței formulat în grecește de către părinții Sinodului II ecumenic nu are expresia «și dela Fiul», care — recunosc și catolicii — s'a adaos mai târziu. In fine asupra momentului prefacerii în cursul sfintei liturghii avem doctrine deosebite. După doctrima catolică prefacerea se întâmpl la rostirea cuvintelor biblice «Luați mâncați» și «Beți dintru acesta» după doctrina ortodoxă prefacerea se întâmplă la epicleză prin invocarea Duhului sfânt în cursul cântării «Pe Tine Te lăudăm».

Deci să precizăm.

Dacă I. P. Sfințitul dela Blaj a săvârșit, în prezența papei și cu participarea lui activă, sfânta liturghie orientală, care are

momente şi acte, la temelia cărora stau doctrine declarate de catolici eterodoxe — în chipul cum o săvârşeşte în biserica sa: cu pâine dospită, simvol fără filioque şi prefacere la epiclesă, atunci cum stăm cu dreapta credinţă catolică integrală (nu semi-catolică unită)? Dacă însă acea liturghie s'a slujit numai ca în «frumseţa ritului bizantin» să se delecteze papa adus la biserică pe sella gestatoria, cei 25 cardinali şi 40,000 creştini, cari au ascultat-o, atunci la Roma, în 15 Noemvrie în biserica sfântului Petru s'a jucat o farsă după calapodul papal cunoscut: vulgus vult decipi, ergo decipiatur. Şi aici vulgul înşelat sunt fraţii uniţi. Numai această alternativă e posibilă, căci nu pot pricepe, ca în faţa sfântului altar — oricare ar fi el — să se falsifice o liturghie, fie ea chiar bizantină, în felul ca să se săvârşească prefacerea în alt loc decât la epiclesă şi cu azimă. Eruditii teologi uniţi cari au învăţat carte la Roma şi-i cunosc practica, ar putea să ne lumineze, care a fost cazul. Vom fi recunoscători. Nouă ni-e silă să ne fixăm asupra uneia din posibilităţi, căci ni-e teamă că din marele succes al fraţilor uniţi va ieşi o mare ruşine şi umilire pentru ei!»

Teama «Legii Româneşti» dela Oradea mare (din ea am citat pasagiul de mai sus) a fost justă: Papa a recitat simbolul niceno-constantinopolitan *cu* «filioque», deci *falsificat*, iar corul a cântat în greceşte acelaş simbol *fără* «filioque», deci autentic! [1]

Duplicitatea iezuită şi-a pus ciucuri!

Restul liturghiei se va fi desfăşurat cu aceeaş sinceritate Fraţii noştri dela Blaj ca şi patronii lor din Marea Romă se pot felicita: au rămas în nota tradiţiei.

Pentru publicul zăpăcit de asurzitoarea şi ieftina reclamă ce s'a făcut în jurul «marelui succes» al bisericii române unite concluzia e logică: Băşicile de săpun se sparg la cea mai mică adiere de vânt.

Cât despre fraţii noştri blăjeni: a se slăbi cu reflectoarele, cu trâmbiţele de argint şi cu «păzea»! şi a nu mai stărui în ridicol!

Dinu Pajură.

---

[1] Vezi revista «Die christliche Welt» Nr. 48—49 din 3 Dec. 1925.

MIŞCAREA LITERARA.

Etnografie religioasă. (Religiöse Volkskunde) de *Ioseph Weigert*, preot în Mockersdorf, Pag. VIII şi 124, Preţul broş. M. 2·20.

Ori câtă dragoste şi îndemnuri bune am avea, de a lucra la ridicarea morală şi culturală a poporului, fără a-i cunoaşte temeinic firea şi felul de vieţuire proprie, nu vom izbuti să obţinem rezultate mai de seamă. Viaţa poporului este călăuzită în primul rând de cugetarea lui religioasă şi de ideile sale de moralitate, aşa cum le poate avea. Fără a pătrunde şi a înţelege deplin religiositatea şi moralitatea ţăranului, viaţa populară rămâne o taină pentru oricare cercetător.

Cercetările de etnografie religioasă, asupra poporului ţăran german, pe cari ni le înfăţişează autorul în lucrarea sa, pot servi orientări luminoase pentru etnografii noştri şi îndrumări preţioase pentru preoţimea şi învăţătorimea noastră, în mânile cărora e depusă îngrijirea vieţii sufleteşti şi cultura ţărănimii noastre.

Autorul caută să răspundă la întrebările: Care e cugetarea dominantă şi puterea motrice a sufletului ţărănesc? De unde îşi scoate ţăranul puterea religiosităţii sale? Care e situaţia religioasă la ţară; ideea despre Dumnezeu, raportul către Hristos Mântuitorul, ideea despre viaţa supranaturală, încrederea în Provedinţă, suferinţa, credinţe deşarte, practica religioasă. Apoi analizează concepţia morală a ţărănimii: ce e socotit de virtute şi păcat, cum se prezintă viaţa sexuală la ţară, viaţa familiară, ce influenţează îndeosebi viaţa morală a ţărănimii?

De încheiere, autorul arată, că la cunoaşterea poporului se poate ajunge prin observaţia şi experienţa personală, prin cunoaşterea istoriei ţărănimii, prin cunoaşterea operelor populare, a limbei, a poeziei populare şi a poveştilor, cu toată comoara, pe care o cuprind.

*

Schiţe de predici populare. (Bauerpredigten in Entwürfen) de *Ioseph Weigert*, preot în Mockersdorf. Ediţia a doua şi a treia augmentată, Pag. VIII şi 166 Preţul M 4·—.

Intemeiat pe rezultatele studiilor sale asupra vieţii ţărăneşti, preotul devotat misiunii sale nu întârzie să utilizeze bogatele sale cunoştinţe în propoveduirea cuvântului Evangheliei prin predici.

Schiţele de predici cari îmbrăţişează întreg complexul de viaţă ţărănească, privită prin prima religioasă ar trebui în întregime traduse pentru folosul preoţimii noastre. Am dat şi noi câteva, după întâia ediţie, dar multele îndeletniciri nu ne-au îngăduit continuarea.

*

In ajutorul mamei şi al copilului. (Im Dienste der Mutter und Kind). O învăţătură pastorală pentru moaşe, doici şi îngrijitoare de sugaci. De Dr. *Wilhelm Burger*, episcop în Freiburg, Herder 1925, Mag. 40.

Broşura este o noauă ediţie a celei apărute întâi în 1920, sub titlul: «Moaşa catolică în slujba grijei pentru suflet» şi e scrisă cu gândul de a ajuta învierea vieţii religioase în familie. Tratează despre moaşă ca sfătuitoare a mamei, cum se urmeze botezul de necesitate şi cum să însoţească pe copil la botezul prin preot. In adaus se arată actele de virtute creştină spre cari trebue să se îndrepte gândurile muribundului: credinţa, speranţa, iubirea, părerea de rău şi hotărîrea de a nu mai da greş.

Preot M.

*

Isus Hristos reformator? de *Pr. Const. Găiculescu.* R.-Vâlcea Preţul 25 Lei.

O broşură de 58 de pagini în care însă sunt condensate sistematic atâtea idei, încât nu poţi admira în deajuns talentul de a rezuma al autorului. Părintele Găiculescu este unul din cei mai distinşi preoţi ai Eparhiei Râmnicului. Activitatea sa ca protoereu, ca director al Sf. Episcopii şi ca membru al Soc. Renaşterea ni-e destul de cunoscută şi-i face cinste. Acum am făcut cunoştinţă cu Sf. Sa şi ca autor. Problema centrală a lucrării poate fi prinsă în întrebarea: cum poate pătrunde mai simţit învăţătura Sf. Evanghelii în raporturile vieţii sociale pentru a le reforma în sens etic? Soluţiunea dată prin legea filantropiei, prin legea moralizării şi prin legea iertării — ne pune categoric în faţa datoriilor noastre creştine, dela care; din nenorocire majoritatea lumii contimporane pare a fi din ce în ce mai absentă. Stilul e cergător şi inspirat citaţiunile de autoritate sunt fericit alese. Păr. Găiculescu şi a inaugurat cu succes activitatea sa de scriitor religios. Aşteptăm cu nerăbdare şi celelalte lucrări originale sau traduceri pe care autorul ni le vesteşte şi pentru care i vom fi tot atât de recunoscători ca şi pentru cea de acum.

*

I. W. Foerster: **Hristos în vieaţa omenească** partea I, în româneşte de Prof. *Nicolae Colan*, preţul 50 Lei. Sibiiu. Editura autorului

Marele pedagog creştin Foerster, consecvent vechilor sale convingeri etice, este una din cele dintâi personalităţii ale omenirii care se afirmă în chip superior pe terenul urgentelor reparaţiuni spirituale ale naţiunilor profund dezechilibrate sufleteşte de răsbo u. Orientarile pedagogiei lui etice dinainte de formidabila tragedie, par a nu fi găsit un ecou satisfăcător în conştiinţa lumii.

Catastrofa s'a produs, iar apologetul disciplinii interoare a fost nevoit să se expatrieze, ca să scape de agresiunile impenitentului şovinism prusac. In acest exil scrie luminoasa sa

lucrare: *Christus und das menschliche Leben*. Revizuește concepțiile morale curente și interpretează senzul profund și salvator al Evangheliei în legătură cu nevoile sufletești ale vieții individuale și sociale, scoțând în relief *eternul valabil etic* al creștinismului și documentând puterea creatoare de ordine morală și socială a conștiinții morale și a disciplinii lăuntrice inspirate și fructificate de învățătura lui Isus Hristos. Am atras atenția asupra ei în 1921 într'o recenzie sumară publicată în *Revista Bis. Ortodoxe*. Comunitatea de idei și aspirații creștinești care m'a apropiat de multă vreme cu prietinul și colegul meu de azi, a făcut ca și Dsa să rămâie cucerit de lectura substanțială și sugestivă a operii lui Foester. Astăzi avem tâlcuirea ei în românește, pe care o socotim ca o adevărată binefacere morală și culturală pentru nația noastră. Profesorul Colan s'a dovedit a fi nu numai un admirabil mântuitor al condeiului și un cugetător religios de elită, ci și un foarte bun traducător. Dsa a isbutit să prindă cugetarea sistematică a lui Foerster în graiul nostru într'o formă cu adevărat frumoasă. A face un rezumat, al lucrării mi se pare de prisos. *Cartea vieții* și *Indrumarea vieții* traduse de dl Pandelea din acelaș autor și care au ajuns în scurtă vreme la câteva ediții, dovedesc că publicul nostru cititor nu e străin de ideologia foersteriană și o urmărește cu mult interes.

Hristos și viața omenească e o lucrare care trebue studiată cu răgaz, pentruca sufletul nostru să-și asimileze nu numai ideile cuprinse în ea, ci și puterea spirituală infinită care se desprinde din ele. E o carte care trebue să fie *trăită* cu toată intensitatea unei pasiuni de perfecțiune spirituală.

Asemenea lucrări sunt menite să revoluționeze conștiința omenirii și s'o renască pentru idealurile constructive și salutare ale vieții creștine. In criza de orientare morală a zilelor noastre, cugetarea religioasă și etică așa cum este ea înfățișată în în lucrările lui Foerster și mai ales în aceasta, va putea fi un *motiv de convertire*.

Filozofia materialistă și imoralismul nietzscheean și-au demonstrat tragic nulitatea și insuccesele lor de necompetență întru îndrumarea vieții omenești spre echilibrarea ei spirituală și spre desăvârșirea ei activă adică spre *personalizare*.

Hristos și vieața omenească nu e o carte de specialitate strictă. Cugetătorul laic, politic și religios, preotul, profesorul, magistratul și ofițerul cu alte cuvinte toți educatorii sociali vor putea găsi în ea o clarificare definitivă a misiunii lor și o indicație de metodă verificată prin experiență pentru împlinirea ei integrală. Dar traducătorul nu ne a dat numai o carte bună într'o traducere bună ci și o carte apărută în ireproșabile condiții tehnice — care ușurează mult lectura.

Noi cei ce ne străduim «să ne sfințim pe noi înșine» ca să putem sfinți pe cei ce sunt încredințați creșterii noastre,

suntem adânc recunoscători neobositului profesor Colan pentru lucrarea cu care ne a dăruit şi care ne va înlesni simţitor opera noastră educativă.

O recomandăm fără nicio reservă, convinşi că facem un imens bine sufletesc celor ce-o vor citi şi-i vor aplica învăţăturile ei — dorind în acelaş timp grabnica apariţie a volumului II care este condiţionată desigur din punct de vedere material de succesul editorial al volumului prim.

Prof. Dr. Gr. Cristescu.

*

Mormântul lui Mihaiu Viteazul, partea II de *Aurel Nanu* (Bibl. românească Nr. 5—6). Editura «Librăria Poporală», Turda. Pag. 97, format mic. Preţul 15 Lei.

Părintele profesor Aurel Nanu ne-a mai dat prilejul să vorbim de minunatul său talent de povestaş. La apariţia primei părţi a cărţii «Mormântul lui Mihaiu Viteazul» subliniasem iscusinţa cu care d sa încheagă materialul istoric cules din toate părţile, urzind unitar şi plastic viaţa gloriosului dar atât de nenorocosului Voevod Mihaiu. In partea a doua a lucrării sale d-sa dovedeşte un şi mai remarcabil talent scriitoricesc. Titlurile sugestive ce le dă capitolelor şi singuraticelor scene, sunt o mărturie grăitoare de adânca intuiţie care-i ajută istoricului să zugrăvească situaţii şi persoane, să istorisească acţiuni şi să le prezinte cu atâta plasticitate, în ât să te transpună pe de a întregul în atmosfera istorică a epocei respective. Fără să altereze esenţa adevărului istoric, verificat cu documente, părintele Nanu ne povesteşte viaţa lui Mihaiu Viteazul cu iscusinţa literară a unui romancier. Dialogul e vioiu şi povestirea vecinic fermecătoare. Stilul miresmuit cu arhaismul pe care nu l mai întâlneşti decât la sfătoşii cronicari şi la — Vlăhuţă.

E de prisos să mai amintesc, că lucrarea păr. Nanu ar trebui să ajungă în mâna fiecărui elev de şcoală şi a fiecărui român. Mai rar o carte care să ţi inspire atâta dragoste de neam şi o şi mai potenţată iubire faţă de jertfelnicii eroi cari au jalonat drumul izbăvirii noastre naţionale.

*

Biblioteca creştinului ortodox — Arad. Din iniţiativa P. S. Episcop Grigorie şi cu iscusita colaborare a câtorva preoţi luminaţi, apare de curând, la Arad, o bibliotecă de broşuri religioase. Ea e chemată să lămurească pe cei rătăciţi, să întărească pe cei credincioşi şi pe toţi să i îndrumeze «la păşunea cea bună».

Broşurile au avantajul de a fi foarte mici, foarte ieftine şi foarte folositoare pentru oricine le va ispiti paginile. De aceea, popularizarea lor cea mai largă se impune.

Până acum au apărut următoarele numere:

1. Dr. Gh. Ciuhandu: Un neam şi-un suflet.
2. Dr. Gr. Comşa: Copiii trebuesc botezaţi numai odată.

3. Dr. N. Popovici: Legea ortodoxă în trecutul nostru.
4. Pr. Ignatie Dihor: Lupta pentru cruce.
5. Dr. Gh. Ciuhandu: Calea vieţii şi calea morţii.
6. Dr Grig. Comşa: Luptele babtiştilor împotriva preoţimii române.
7. Pr. Caius Turicu: Primiţi sf. Taină a cuminecăturii!
8. Pr. Cornel Magier: De ce cinstim noi icoanele şi sfânta Cruce.

*

Se 'ntreabă mintea sănătoasă, câteva întrebări foarte îndreptăţite pentru minoritarii şi conaţionalii noştri, de *Dr. H. Petra-Petrescu.* Sibiu 1915. Pag. 164 (format mic). 30 Lei.

Incă o broşură zămislită de idealismul şi entuziasmul pentru marile idei cari ar trebui să călăuziască întreaga umanitate. Dl H. P. Petrescu este un apostol al acestor idei sintetizate în mult cuprinzătoarea noţiune de umanitarism, care în limba noastră mai puţin pretenţioasă se cheamă *iubire creştinească.*

Cu stăruinţa omului care şi-a lămurit concepţia despre viaţă, d sa merge înainte fără să-l neliniştească ironiile neghioabe ale semidocţilor sau nesimţirea gloatelor inconştiente. Nu e un vânător de popularitate ieftină, nu uzurpează originalitatea altora; nu urmăreşte decât un singur scop: popularizarea ideilor sănătoase şi întruparea lor în viaţa individuală, naţională şi internaţională, pentru tot mai accentuata încreştinare a vieţii neamurilor.

D-sa este, în special, un convins propovăduitor al pacifismului eroic, în stare să creieze mai multă cultură şi viaţă decât distrugătorul măcel dintre fiii Aceluiaşi Tată.

Acest pacifism îşi are izvorul în două realităţi: una e de caracter subiectiv: iubirea de oameni, gingăşia sufletească, nota creştină care domineată caracterul d sale; a doua e de caracter obiectiv: interdependenţa popoarelor, cari, departe de a se urî, jefui şi ucide reciproc, ar trebui să se ajute întreolaltă şi să zidească istoria veacurilor viitoare printr'o armonică şi jertfelnică împreună lucrare.

Cărticica de care vorbim e un bogat arsenal de înţelepciune adunată cu hărnicia unui om îndrăgostit de cărţi. Ea îmbie cetitorului singura soluţie adevărată a celei mai mari probleme care trebue să preocupe pe orice om cu «mintea sănătoasă». *N. Colan.*

CRONICĂ BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

In Zilele de 17 şi 18 Noemvrie 1925 şi-a ţinut preoţimea mitropoliei noastre congresul anual în Sibiu, cu participarea a peste două sute de preoţi din toate părţile mitropoliei.

Organizaţia aceasta a clerului ortodox — una dintre cele mai importante organe de manifestare ale corpului naţional — este şi se dovedeşte a fi din ce în ce mai mult străbătută de Duhul creştinesc şi de o conştiinţă a sublimităţii misiunii sale, care o ridică la o înălţime morală ce-i face cinste. In adunările sale generale de fiecare an ea îmbrăţişează câte o idee centrală, pe care o studiază sub feluritele-i aspecte, isbutind să şi imprime astfel un caracter precizat cu claritate. In chipul acesta am avut congrese: catehetic, liturgic, pastoral, euharistic şi biblic, — cu prilejul cărora preocupaţiile şi competenţa preoţimii s'au pus în evidenţă cu multă strălucire.

Manifestarea aceasta atât de conştientă şi de ridicată a clerului nostru se datoreşte, înainte toate, iniţiatorului organizatorului şi conducătorului energiilor cari residă în organismul intelectual al tradiţionalei tagme, — şi care este I. P. S. Sa Păr. Arhiepiscop şi Mitropolit *Nicolae*. Cu o prevedere sigură, care nu se desminte nici în amănuntele ei I. P. S. Sa a legat activitatea preoţimei noastre şi valoarea ei intelectuală şi morală de largul său program, de care nu se va mai separa. Este o închegare, o reciprocă înfluinţare de forţe în care preponderanţa celei superioare este evidentă, pe urma cărora biserica ortodoxă naţională are şi va avea de înregistrat câştiguri nebănuite.

Pentru o clipă Asociaţia Andrei Şaguna pare că şi-a întrerupt tradiţia tinără, consacrând amintirii sinodului ecumenic Niceean cel de al şaselea congres al său. De data aceasta — am impresia că numai la aparenţă — clerul nostru a părăsit sistemul abordării unei idei centrale. Zic că numai la aparenţă, de oarece în realitate congresul acesta a fost *închinarea slujitorilor altarului la divinitatea Mântuitorului Isus Hristos*. Lucrările citite şi cuvântările rostite au purtat toate pecetea acestei idei, care s'a cristalizat în deosebi în cuvintele I P. S. Sale Mitropolitului.

Întinerirea aceasta prin suflete a a vechii temelii de credinţă, baia aceasta morală s'a făcut în *cadre atât de festive*, cum nu au fost la alte soboare de ale preoţimei noastre ardelene.

Serviciul divin

La ora 9 a. m. preoţimea îmbrăcată în ornate strălucitoare în frunte cu corul Academiei teologice au condus pe I. P. S. Sa Mitropolitul nostru *Nicolae* şi pe P. Sfinţitul *Grigorie* al Aradului, în biserica catedrală.

Sfânta liturghie a fost oficiată de ambii arhierei într'o atmosferă de rară înălţare sufletească.

In decursul sfintei liturgii, I P. S. Sa a hirotonit întru diacon pe clericul Ioan Dinu.

Predica festivă a fost rostită de părintele profesor al Academiei teologice Dr. Grigorie Cristescu.

La sfârşitul sfintei liturgii s'a făcut invocarea Duhului sfânt. Răspunsurile liturgice le-a dat corul mixt al catedralei condus de profesorul T. Popovici.

P Sfinţiţii arhierei au fost apoi conduşi din biserică la reşedinţa mitropolitană în procesiune din partea preoţimei.

In sala prefecturii

Dela biserica catedrală, preoţimea în număr de peste 200 s'au îndreptat în sala cea mare a prefecturii judeţene.

S'a trimis din sala prefecturii o comisiune spre a învita la şedinţă pe Prea sfinţiţii ierarhi.

La ora 11 3/4 soseşte la congres I. P. S. Sa Mitropolitul *Nicolae* însoţit de P. Sf. Lor *Grigorie* episcopul Aradului, *Ioan* episcopul armatei şi arhiereul *Filaret* primiţi în sală de preoţime cu entuziaste aclamări.

Prezidentul Asociaţiei, părintele asesor cons. *Dr. Gh. Ciuhandu*, deschide apoi congresul printr'un discurs festiv în care subliniază esenţa soborului niceean şi sensul comemoraţiei congresului.

I. P. S. Mitropolit Nicolae rosteşte o cuvântare memorabilă. Arătând rostul congreselor preoţimii noastre din Ardeal şi 'n special rostul acestui congres I. P. S. Sa spune între altele:

«Aţi venit, iubiţii mei, să înoiţi mărturisirea de credinţă în Dumnezeirea Mântuitorului nostru Isus Hristos, care este piatra pe care e zidită Biserica. Aţi venit să ne încălzim inimile de iubirea către Mântuitorul şi să-l cerem ajutorul Lui cel puternic, fiindcă ştim din cuvintele Lui şi din experienţa noastră că fără de El uu putem face nimic Şi numai cu harul şi cu binecuvântarea Lui putem îndeplini misiunea sfântă, pe care a încredinţat o la 325 celor 318 părinţi, iar astăzi nouă, ca să ducem la izbândă idealul adus de dânsul în lume».

I. P. S. Sa îşi termină cuvântarea binecuvântând lucrările congresului, în mijlocul unor entusiaste aclamaţii.

Urmează la cuvânt reprezentanţii autorităţilor şi ai societăţilor diferite: Păr. *P. Partenie* inspectorul general al seminariilor, ca delegat al Dlui Ministru de Culte, dl *A Boiu*, prefectul judeţului Sibiu, ca reprezentant al guvernului, dl *general Mironescu*, reprezentantul armatei, păr. prof. *Georgescu-Duşumea*, în numele «Asociaţiei generale a clerului» şi în numele «Societăţii ortodoxe a femeilor române», dl *Dr. Gh. Preda* în numele «Astrei» d na prof *Apostolescu*, delegata secţiei Sibiu a «Societăţii femeilor ortodoxe».

Cuvântătorii au salutat congresul prin cele mai entuziaste cuvinte la adresa Bisericii noastre şi la vrednicii săi slujitori.

Tuturora le mulţumeşte prezidentul Asociaţiei Dr. Gh. Ciuhandu, la propunerea căruia se trimit telegrame omagiale

M. S. Regelui, A. S. R. Principelui Carol și *P. F. S. Patriarhului Miron.*

La ora $1^{1}/_{2}$ preoțimea în frunte cu I. P. S. Părinte mitropolit Nicolae, cu PP. SS. LLor episcopii Ioan Stroia și Grigorie Comșa iau masa comună la restaurantul Boulevard.

Ședința a doua

a fost ocupată în întregime de conferința părintelui *I. Beleuță*, prof. la Academia teologică din Sibiu, asupra istoricului soborului ecumenic dela Niceea. Expunerea zidită pe temelia unui vast material științific o publicăm în revista noastră.

Festivalul religios din catedrală

In prezența I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae, încunjurat de PP. SS. episcopi și de un auditor numeros a avut loc la ora 6 seara în spațioasa noastră catedrală un festival religios. El s'a început cu cântări religioase executate magistral de către corul studenților dela Academia teologică «Andreiana» din Sibiu, sub conducerea stud. în teologie *I. Brânzea.*

A urmat apoi interesanta conferență a părintelui Ștefan Meteș din Cluj despre rosturile culturale, politice-naționale ce le-a avut și îndeplinit biserica ortodoxă în trecutul neamului.

In fine corul catedralei și al școalei normale «Andrei Șaguna» sub conducerea profesorului T. Popovici a cântat înălțător «Fericirile», «De tine se bucură», și «Concertul la învierea Domnului».

Ședința a treia

S'a ținut Miercuri la orele 9 în sala cea mare a județului sub prezidiul vice.-preș. Asociației, e profesorului Dr. A. Crăciunescu.

La ședință a fost prezent P. S. Sa episcopul Grigorie al Aradului, care a adresat congresiștilor cele mai călduroase îndemnuri la munca de întărire a bisericii. P. S. Sa a fost ascultat cu încordată atențiune.

A urmat apoi deosebit de interesanta Conferență a părintelui protopop E. Stoica din Cohalm — despre reînchegarea frontului ortodox. — Ea a fost asemenea ascultată cu plăcere și aplaudată.

O frumoasă vorbire a ținut și președintele «Astrei», dl V. Goldiș, despre iubirea ce trebue să o aibă preotul față de popor.

La discuție ia parte dl Dr. I. Lupaș. Intr'o vorbire mai lungă accentuiază necesitarea intrării în raporturi cât mai strânse cu bisericile răsăritene, prin trimiterea unor ambasadori culturali bisericești în țările ortodoxe.

Păr. *Arhim. Mager* cere introducerea limbilor slave și grecești în Academiile noastre teologice, Părintele *Șt. Meteș* și

Păr. Dr. *Gr. Cristescu*, completează expunerile de mai sus stăruind asupra tezei: înainte de reînchegarea ortodoxismului universal, se impune întărirea frontului intern.

A urmat apoi cetirea raportului general al comitetului central, din partea secretarului comitetului, prof. Nicolae Colan.

S'a constatat că activitatea Asociației s'a intensificat și lărgit în întreg cuprinsul mitropoliei.

Congresul ia cu bucurie la cunoștință acest fapt, aprobând în întregime și propunerile pe care le-a făcut comitetul pentru tot mai buna îndrumare a Asociației.

După raportul general a urmat raportul despre scontarea cassei, comunicându-se că s'a aflat totul în ordine.

In fine se dă absolutorul cuvenit comitetului vechiu, care este reales aproape în întregime.

Ședința s'a încheiat la ora 1, depărtându-se membrii Asociației pe la vetrele lor cu cele mai bune impresii și cu un nou entusiasm de muncă în via Domnului.

*

Fanatismul In anul 1921 gazetele din străinătate ni-au adus știrea, că un grup de romano-catolici polonezi a făcut demersuri la guvernul Poloniei pentru dărâmarea măreței catedrale ortodoxe, care e situată în centrul Varșoviei.

Această scurtă informație n'a fost luată în serios, pentrucă nimicirea unui minunat monument al artei arhitectonice și picturale, în zilele noastre, ar fi o crimă contra civilizației. Afară de acest argument contra seriosității informației, (cu toate că fanatismul catolicismului nu prea cunoaște margini) există multe alte argumente de ordin înalt, care nu admit asemenea atitudine față de un monument al artodoxiei.

Gazeta «Astăzi» cu descrierea amănuntelor acestor lucrări pentru dărâmarea catedralei a adus lumii ortodoxe o veste, arătând că pentru «Sfânta Roma» și imposibilul este posibil.

E adevărat că încă în anul 1921 s'a început distrugerea catedralei ortodoxe din Varșovia și a durat fără întrerupere până acum, — cu toate acestea opera a progresat foarte încet. Nu demult au fost aduse din Germania la Varșovia burghiile puternice și s'a stabilit următorul plan de lucrări: cu burghiile acelea să facă găuri în pâretele catedralei, unde să pună dinamită și în anumită zi să se provoace explozia. Săptămâna trecută lucrările pregătitoare erau terminate. In găurile făcute era pusă dinamita, care pe urmă erau unite cu fire de electricitate.

Membrii comitetului organizator al acestei opere s'au adunat să vadă momentul și efectul exploziei. La timpul hotărât președintele comitetului dă semn. Tehnicul militar unește firele. S'aude o puternică detunătură. Deasupra catedralei s'a ridicat un nor de praf. Când praful s'a împrăștiat, — catedrala măreață sta pe loc. Ziua următoare, comisia tehnică a început

cercetarea cauzelor nereuşitei. A stabilit, că puternica legătură de cement a rezistat exploziei, totuşi păreţii catedralei au suferit unele crăpături. Comisia tehnică a stabilit, că repeţirea încercării de dărâmare, prin găuri făcute, nu dă rezultat pozitiv. Pentru dezbaterea situaţiei, comitetul pentru dărâmarea catedralei a convocat o şedinţă extraordinară. Rezultatul e: comitetul hotăreşte să se continue opera începută — spre «lauda şi mărirea» Romei papale...

Aşa se distrug monumentele «schismaticilor». (*«Telegraful Român»*).

Neculce.

NOTE ŞI INFORMAŢII.

Ocupându-se de chestiunea învăţământului clasic, pe care l-ar dori (ca şi noi!) cât mai intensiv, I. Bogrea, profesor la Universitatea din Cluj, face, în Nr. pe Noemvrie al «Revistei generale a învăţământului» câteva observaţii deosebit de juste cu privire la necesitatea legăturilor noastre cu neamurile latine din Apus.

D-sa spune între altele: «Oare un popor ca al nostru, care reprezintă aici, unde ne găsim douăzeci de secole de latinitate, care continuă, la gurile Dunării, istoria şi civilizaţia romană; un neam care, bătut de o mie de nenorociri şi pândit de o mie de primejdii, s'a păstrat ca atare, numai graţie ideii latine şi credinţei *creştine* (Nu «papistaşe», dle Rusu! Nota culeg) — şi ea un dar al Romei (Nu al Romei «papale», dle Rusu! Nota culeg.) — fiindcă nu numai în Apus, ci şi la noi creştinismul e de origine romană — oare, zicem, un astfel de neam îşi poate îngădui luxul vinovat de a-şi uita părinţii, de a tăia şi seca rădăcinile milenare, din care fiinţa sa şi-a tras toată vlaga, spre a le înlocui cu cine ştie ce rădăcini adventive, la modă?»

O constatare justă şi o concluzie magistrală. O citează şi confraţii dela «Unirea». Fireşte atribuind autorului intenţii şi aluzii, cari nici prin gând nu i-au trecut. E cazul citatelor din scrisul d-lui Nichifor Crainic, eminentul publicist, pe care reprezentanţii blăjeni ai apusului luminat îl cred convertit deja la confesiunea episcopului Glattfelder.

Să vedeţi numai metoda curierului târnăvean: Dl Bogrea zice că creştinismul nostru e «un dar al Romei» (făcut prin cucerirea şi colonizarea Daciei cu supuşi *«extoto orbe Romano»* şi'ntro vreme când «catolicismul» nu opera cu «reflectoare» şi «trâmbiţe de argint») — iar confraţii noştri dela «Unirea» adaogă: *papale*, ca să poată falsifica şi concluzia dlui Bogrea şi să zică: să ne păstrăm latinitatea *prin* catolicism.

Ce păcat de dl Bogrea, ilustrul profesor care e şi un bizantinolog cu reputaţie, că, fiind pravoslavnic, şi a renegat romanitatea... Şi, la urma urmelor, ce păcat că cele patrusprezece

milioane de Români pravoslavnici (inclusiv dl Iorga, dl Pârvan şi alţii) — nefiind catolici — n'au ştiut nimic de existenţa unor neamuri latine în Apus, până când nu le-a spus-o dl Rusu dela Blaj...

*

In discuţia generală asupra proiectului de lege a învăţământului particular, raportorul, dl P. Gârboviceanu, în şedinţa din 4 Dec. a. c. a Camerei, constată sporirea considerabilă a şcoalelor minoritare, faţă de numărul acestora de dinaintea răsboiului.

Până la 1918 existau în Ardeal şi Bănat în total 733 şcoale minoritare. Astăzi numai numărul *şcoalelor primare* minoritare se ridică la *1114!* In ciuda acestei situaţii extraordinar de favorabile, conducătorii minorităţilor (în frunte, fireşte, cu episcopii lor) fac jalbe la Liga Naţiunilor, că minorităţile din România sunt prigonite. Este o atitudine de adreptul incalificabilă. Ea nu contribue decât la tot mai accentuata vrăşmăşie dintre naţiunea dominantă şi minorităţi. Episcopii străini ce se pun în slujba acestei opere destructive — deci anticreştine — nu servesc nici cauza lor naţională, nici cauza creştină peste tot

*

Părintele Trifa continuă în «Lumina Satelor» cu publicarea minunatelor sale «Insemnări din călătoria la locurile sfinte». Suntem informaţi că Sf. Sa are material pentru a-şi ocupa pe cetitori cu interesantele sale note încă un an întreg. Un motiv mai mult ca preoţimea noastră să răspândească această iscusit alcătuită şi folositoare gazetă. Căci în serile lungi de iarnă sătenii nu pot face un lucru mai cuminte, decât să se adepe din înţelepciunea şi îndemnurile bune ale «Luminii Satelor».

*

Numărul pe Octomvrie al revistei «Biserica Ortodoxă Română» a fost închinat pomenirii Sinodului ecumenic dela Niceea. Studii şi articole semnate de P. S. Vartolomei, Arhim. Scriban, Pr. Mihălcescu, Pr. Popescu Mălăeşti şi alţii, împodobesc acest număr bogat al revistei Sfântului Sinod.

*

P. C. Protopopi şi directori de seminarii sunt rugaţi să răspundă Administraţiei revistei noastre, câte exemplare au vândut din cărţile ce li s'au trimis spre desfacere, trimiţându-ne banii pe cărţile vândute şi restituindu ni le pe cele nevândute. Avem nevoie de această lămurire pentru încheierea socotelilor anuale.

Mulţumim tuturor celorce au ajutat, prin silinţele lor, lucrul Domnului, şi i rugăm să nu ne ia în nume de rău dacă le vom mai cere sprijinul şi de-aci înainte. Căci numai printr'o jertfelnică împreună lucrare vom putea duce opera de evanghelizare la dorita izbândă.